

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

економічного аналізу і фінансів

(повна назва)

О.В. УСАТЕНКО

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2025 року

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню бакалавр**

здобувачу **Горячевій Валерії Романівні** академічної групи **072-21з-1**
(прізвище, ініціали) (шифр)

спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**

(код і назва спеціальності)

на тему: **«Планування процентного прибутку банку (на прикладі
АТ КБ «ПриватБанк»)»**

затверджену наказом ректора НТУ "Дніпровська політехніка" від **01.05.2025р. №331-с**

Розділ	Зміст	Термін виконання
ВСТУП	Актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет роботи, методи, наукова та практична цінність, апробація результатів, публікації, структура роботи	28.04.2025- 30.04.2025
Розділ 1	Теоретичні основи формування та планування процентного доходу банку	01.05.2025- 09.05.2025
Розділ 2	Аналіз і оцінка ефективності діяльності АТ КБ «ПриватБанк»	10.05.2025- 18.05.2025
Розділ 3	Вдосконалення політики банку щодо підвищення процентних доходів банку	19.05.2025- 27.05.2025
ВИСНОВКИ		28.05.2025- 29.05.2025
Демонстраційний матеріал	Підготовка демонстраційного матеріалу до захисту	30.05.2025- 01.06.2025

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Н.М.Штефан

(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання 07.04.2025 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 02.06.2025 р.

Завдання прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

В.Р.Горячева

(прізвище, ініціали)

Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"

Навчально-науковий Інститут економіки
Фінансово-економічний факультет

Кафедра економічного аналізу і фінансів

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи
ступеню бакалавр

здобувача Горячевої Валерії Романівні

(ПІБ)

академічної групи 072-213-1 (заочна форма навчання)

(шифр)

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування»

на тему: «Планування процентного прибутку банку (на прикладі
АТ КБ «ПриватБанк»)»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	доц. Штефан Н.М.			
Рецензент				
Нормоконтролер	Федорова О.Г.			

Дніпро
2025

РЕФЕРАТ

Горячева В.Р. – Планування процентного прибутку банку (на прикладі АТ КБ "ПриватБанк"). – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. – НТУ «Дніпровська політехніка», Дніпро, 2025.

Мета дипломної роботи полягає в розробці шляхів підвищення процентного доходу банку на базі оптимізації структури кредитно-інвестиційного портфелю банку за допомогою розробки економіко-математичної моделі оптимізації структури як кредитного портфеля, так і інвестиційного портфелю банку за критерієм максимального процентного доходу.

У вступі викладено сучасний стан проблеми, обґрунтована актуальність теми, конкретизовано задачі кваліфікаційної роботи, визначено об'єкт і предмет дослідження.

В першому розділі досліджено теоретичні основи формування та планування процентного доходу банку.

В другому розділі проаналізовано стан й тенденції розвитку ринку банківських послуг України. Проведено аналіз діяльності АТ КБ Приватбанк.

В третьому розділі розглянуто структуру кредитного та інвестиційного портфелів банку, розроблено економіко-математичну модель її оптимізації і визначено оптимальну структуру кредитно-інвестиційного портфелю банку.

ОПТИМАЛЬНА СТРУКТУРА ПОРТФЕЛЮ, ЧИСТА ПРОЦЕНТНА МАРЖА, ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД, ПРИБУТОК, РЕНТАБЕЛЬНІСЬ.

ABSTRACT

Horiacheva V.R. – Planning of bank interest profit (based on the example of JSC CB "PrivatBank"). – Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 072 Finance, Banking and Insurance. – Dnipro University of Technology, Dnipro, 2025.

The purpose of the thesis is to develop ways to increase the bank's interest income based on optimizing the structure of the bank's loan and investment portfolio by developing an economic and mathematical model for optimizing the structure of both the loan portfolio and the bank's investment portfolio according to the criterion of maximum interest income.

The introduction describes the current state of the problem, substantiates the relevance of the topic, specifies the tasks of qualification work, defines the object and subject of the study.

The first section examines the theoretical foundations of the formation and planning of a bank's interest income.

The second section analyzes the state and trends in the development of the banking services market of Ukraine. An analysis of the activities of JSC CB Privatbank was conducted.

The third section examines the structure of the bank's credit and investment portfolios, develops an economic and mathematical model for its optimization, and determines the optimal structure of the bank's credit and investment portfolio.

OPTIMAL PORTFOLIO STRUCTURE, NET INTEREST MARGIN, NET INTEREST INCOME, PROFIT, PROFITABILITY.

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ПРОЦЕНТНОГО ДОХОДУ БАНКУ.....	10
1.1. Ефективна кредитна політика банку – запорука фінансової стійкості і прибутковості банку.....	10
1.2. Роль доходів і витрат у формуванні прибутку банківської системи України.....	12
1.3.Методологія формування прибутковості банку.....	22
1.4. Вплив військової агресії на розвиток банківського сектору України.....	31
Висновки до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ І ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	41
2.1. Характеристика банку.....	41
2.2. Аналіз діяльності АТ КБ «Приватбанк».....	46
2.3. Аналіз ефективності роботи банку.....	60
Висновки до розділу 2.....	66
РОЗДІЛ 3 ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ БАНКУ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ПРОЦЕНТНИХ ДОХОДІВ БАНКУ.....	69
3.1. Існуючі тенденції розвитку кредитно-інвестиційної діяльності Приватбанку.....	69
3.2. Формування кредитно-інвестиційного портфелю комерційного Банку.....	81
3.3. Оптимізація структури кредитно-інвестиційного портфелю комерційного банку.....	84
3.4. Оцінка результатів впровадження запропонованих заходів щодо оптимізації структури кредитно-інвестиційного портфелю банку.....	88

Висновки до розділу 3.....	90
ВИСНОВКИ.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97
ДОДАТКИ.....	102

ВСТУП

Банківська система є одним із ключових елементів економіки країни, тому ефективність роботи банків сьогодні є особливо важливим питанням. Комерційні банки акумулюють тимчасово фінансові ресурси із подальшим їх перетворенням на інвестиційний капітал, здійснюючи операції кредитування, інвестування та інші фінансові послуги. Це забезпечує економіку додатковими ресурсами. Серед учасників фінансово-господарської діяльності комерційні банки повинні вміти своєчасно прогнозувати зміни в економічній кон'юнктурі та швидко і відповідно реагувати на будь-які коливання на фінансовому ринку.

Вагомий потенціал комерційних банків в активізації інвестиційної діяльності це можливість діяти одночасно у двох важливих напрямках — на ринку цінних паперів і на кредитному ринку.

Співвідношення попиту і пропозиції вільних банківських ресурсів дає можливість банку робити вибір: де в даний момент потрібно зосередити свою діяльність - на ринку цінних паперів чи на кредитному ринку і таким чином збільшувати свої процентні доходи.

При прийнятті таких рішень потрібно визначити пріоритет задач, який стоїть перед економікою країни. На фоні збільшення банківських депозитів кредитування економіки продовжує скорочуватись. Цьому є ряд причин: політична, економічна, воєнна ситуація в країні, відтік інвестицій.

Тому зростання ефективності банківського сектора є пріоритетним завданням поступального розвитку національної економіки і це обумовлює актуальність даного дослідження.

Мета дослідження полягає в розробці шляхів підвищення процентного доходу банку на базі оптимізації структури кредитно-інвестиційного портфелю банку за допомогою розробки економіко-математичної моделі оптимізації структури як кредитного портфелю, так і інвестиційного портфелю банку за критерієм максимального процентного доходу.

Відповідно до поставленої мети було вирішено такі наукові завдання:

- проведено дослідження науково-методологічних підходів до формування та планування процентних доходів комерційних банків;
- проаналізовано стан і тенденції розвитку банківського сектору України;
- оцінено ефективність політики формування і планування кредитним та інвестиційним портфелем банку та її впливу на фінансовий стан банку;
- вдосконалено кредитно-інвестиційну політику банку на основі оптимізації структури кредитно-інвестиційного портфелю банку.

Предметом дослідження є теоретико - методологічні засади і практичні аспекти формування доходів, витрат і прибутку АТ КБ «ПриватБанк».

Об'єктом дослідження є процес збільшення процентних доходів АТ КБ «ПриватБанк».

Методологічною основою наукового дослідження стали: методи системного підходу, аналізу, синтезу, порівняння, оптимізації. Здійснюються теоретичні узагальнення, проводиться порівняльний аналіз динаміки показників, розглядаються статистичні дані та проводиться їх аналіз, також відбувається пошук вирішення проблемних питань. Застосовуються прийоми динамічних порівнянь, графічного зображення даних. Окрім, синтезу наукової інформації у даній дипломній роботі використовуються такі методи як спостереження й порівняння, вертикального і горизонтального аналізу, а також методи екстраполяції і оптимізації.

Інформаційну базу даної дипломної роботи становлять законодавчі та нормативні акти, інструктивний матеріал, монографічні видання вітчизняних авторів, дані статистичних збірників Національного банку України та банківських установ, фінансова звітність АТ КБ «Приватбанк», а також періодичні видання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих заходів у банківській сфері при розв'язанні завдань з підвищення процентних доходів банку.

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень доповідалися та обговорювалися на міжнародній конференції студентів та молодих науковців “ Ринок фінансових інновацій та безробіття ЄС: тенденції, виклики та перспективи ” (Дніпро, 2025).

Обсяг та структура дипломної роботи. Диплом викладено на 109 сторінках комп'ютерного тексту, складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань, що налічує 48 найменувань, містить 25 таблиць, 17 рисунків, 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ПРОЦЕНТНОГО ДОХОДУ БАНКУ

1.1. Ефективна кредитна політика банку – запорука фінансової стійкості і прибутковості банку

Банківська система є однією з найважливіших та невід’ємних складових ринкової економіки. В Україні вона була започаткована після ухвалення Верховною Радою України в березні 1991 року Закону України "Про банки і банківську діяльність" [1]. Відповідно до цього закону, банківська система України є дворівневою.

На першому рівні знаходиться Національний банк України (НБУ) — центральний банк держави, який виконує функції регулювання та нагляду за банківською системою.

На другому рівні діють комерційні банки, які безпосередньо забезпечують кредитно-розрахункове та фінансове обслуговування суб’єктів економіки та населення.

Усі комерційні банки, незалежно від форми власності, розміру капіталу чи спеціалізації, виконують низку основних операцій, а саме:

- операції із залучення тимчасово вільних грошових коштів у депозити (депозитні операції);
- операції з розрахунково-касового обслуговування клієнтів;
- кредитні операції.

Ці операції є базовими банківськими операціями, тобто обов’язковими для всіх банківських установ. Відповідно до статті 47 Закону України "Про банки і банківську діяльність", здійснювати ці операції в повному обсязі мають право лише юридичні особи, які володіють банківською ліцензією. [1]

Комерційні банки здійснюють кредитні угоди відповідно до встановленої кредитної політики.

У сучасних умовах функціонування банківської системи України особлива увага приділяється формуванню ефективної кредитної політики банку. Вона повинна бути спрямована не лише на зростання обсягів активів, але й на підвищення їхньої якості.

Основною метою кредитної політики банку є формування високоякісних активів, які забезпечують стабільний плановий рівень прибутковості. Для її досягнення важливо:

- спрямовувати кредитні ресурси в економічно перспективні та рентабельні проекти;
- розробляти й впроваджувати новітні кредитні технології, продукти й послуги;
- зміцнювати конкурентні позиції банку на фінансовому ринку;
- підвищувати якість банківського обслуговування клієнтів.

Таким чином, ефективна кредитна політика сприяє фінансовій стійкості банку, задоволенню потреб клієнтів та загальному розвитку банківської системи.

Кредитна політика банку є одним із ключових інструментів ефективного управління активними операціями, що безпосередньо впливають на фінансову стійкість та прибутковість банку. Її реалізація повинна забезпечувати баланс між дохідністю та рівнем кредитного ризику. [40,41]

До основних завдань кредитної політики банку належать:

- забезпечення високоприбуткового та ефективного розміщення кредитних ресурсів;
- здійснення постійного контролю за структурою кредитного портфеля та його якісним складом;
- надання надійних і рентабельних кредитів при одночасній мінімізації та диверсифікації кредитних ризиків.

Кредитна політика банку повинна регламентувати:

- структуру кредитного портфеля за видами кредитів, строками, галузевим та клієнтським спрямуванням;
- критерії оцінювання кредитоспроможності позичальників;
- порядок пріоритетності розгляду кредитних заявок на кредитному комітеті;
- повноваження відповідальних осіб у процесі прийняття кредитних рішень;
- перелік документів, необхідних для подання кредитної заявки;
- правила формування резервів під можливі втрати за кредитами, зокрема за простроченою заборгованістю.

Завдяки чітко сформованій кредитній політиці банк може забезпечити фінансову стабільність, мінімізувати ризики та підвищити конкурентоспроможність на ринку банківських послуг.

1.2. Роль доходів і витрат у формуванні прибутку банківської системи України

Доходи банку — це загальна сума грошових надходжень, що отримуються банком у результаті здійснення активних операцій, а також надання інших банківських послуг. Вони мають забезпечувати не лише покриття операційних витрат, а й формування прибутку, необхідного для збільшення власного капіталу банку та виплати доходів акціонерам. Це, у свою чергу, сприяє зміцненню репутації банку та покращенню його конкурентних позицій на фінансовому ринку [12,18].

Доходи банку поділяються на дві основні категорії:

- процентні доходи;
- непроцентні доходи.

Переважну частину (до 70%) у структурі банківських доходів становлять процентні доходи. Вони формуються переважно за рахунок:

- процентів за кредитами, наданими суб'єктам господарської діяльності та фізичним особам;
- доходів від розміщення коштів у центральному банку та в інших комерційних банках;
- процентів за депозитами, розміщеними в інших фінансово-кредитних установах;
- доходів від інвестування в цінні папери.

Таким чином, процентні доходи є базовим джерелом прибутковості банківської діяльності. Їх ефективне формування та управління напряду впливають на фінансову стійкість банківської установи.

Процентні доходи залежать від обсягу наданих кредитів та інвестицій у цінні папери, від ринкових процентних ставок, потреб економіки в позичковому капіталі та пропозиції вільних грошових ресурсів на кредитному ринку.

Непроцентні доходи банку залежать від того, наскільки різноманітні за характером послуги надає комерційний банк. Основу непроцентних доходів будь-якого банку становлять комісійні доходи від кредитного та розрахунково-касового обслуговування клієнтів, комісійні від операцій з цінними паперами, валютою, комісійні доходи від надання банком трастових, факторингових, лізингових послуг, гарантій та поручительств, а також інші банківські та небанківські операційні доходи [12,18].

Інші банківські операційні доходи включають дивіденди, доходи від операційного лізингу та за операціями з іншими установами та філіями банку, штрафи і пені, отримані за банківськими операціями.

До небанківських операційних доходів належать доходи, отримані від продажу основних засобів, інших матеріальних і нематеріальних активів, штрафи та пені, отримані за господарськими операціями, інші небанківські операційні доходи.

Доходи банку можуть збільшитися в разі повернення позик, які вважались безнадійними, зменшення резервів за заборгованістю, повернення

процентів і комісій, надлишково виплачених банком у попередньому році, повернення боргів, раніше списаних на збитки, інших непередбачених доходів.

До непроцентних доходів банку відносять також доходи від надання консультаційних, аудиторських, інформаційних послуг, винагороди за управління активами інших суб'єктів ринку, доходи від проведення айдерайтингу, плату за надання гарантій, поручительств тощо.

Комісійні доходи - операційні доходи за наданими послугами, сума яких обчислюється пропорційно сумі активу або зобов'язання чи є фіксованою; в окремих випадках суми їх можуть обчислюватися пропорційно часу і сумі зобов'язання.

До комісійних доходів належить така плата:

- за розрахунково-касове обслуговування;
- за операціями на валютному ринку з купівлі-продажу іноземної валюти для власних потреб та клієнтів (контрагентів);
- за операціями із цінними паперами від імені третіх осіб;
- за зберігання та управління цінними паперами;
- за відкриття рахунків;
- за здійснення переказів;
- за позабалансовими операціями (надання гарантій, зобов'язань з кредитування) тощо.

Прибутки (збитки) від торговельних операцій - результат (прибуток чи збиток) від операцій з купівлі-продажу різних фінансових інструментів.

У тому числі за операціями з цінними паперами, за операціями з іноземною валютою та банківськими металами банк визнає прибутки та збитки:

- від реалізації фінансових інвестицій;
- від змін в оцінці (переоцінці) інвестицій до справедливої вартості;

- від результату переоцінки активів і зобов'язань в іноземній валюті та банківських металах у разі зміни офіційного курсу гривні до іноземних валют (банківських металів).

Дохід у вигляді дивідендів - дохід, який виникає в результаті використання банком цінних паперів з нефіксованим прибутком.

Витрати на формування спеціальних резервів банку - це витрати на покриття можливих збитків від зменшення корисності активів банку та списання безнадійних активів.

Доходи від повернення раніше списаних активів - кошти, що надійшли для погашення заборгованості, яка була визнана банком безнадійною щодо отримання.

Інші операційні доходи і витрати - доходи і витрати від операцій, що не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також ті, що не включені у вищезазначені групи операційних доходів і витрат, зокрема:

- доходи (витрати) від оперативного лізингу (оренди);
- витрати на інкасацію;
- неустойки (штрафи, пені), що отримані (сплачені) за банківськими операціями, інше.

Загальні адміністративні витрати - операційні витрати, пов'язані із забезпеченням діяльності банків.

До них належать витрати на утримання персоналу (заробітна плата, витрати на соціальне забезпечення, обов'язкові нарахування, страхування, додаткові виплати, премії, навчання тощо); амортизація необоротних активів; витрати на утримання та експлуатацію основних засобів і нематеріальних активів (ремонт, страхування), інші експлуатаційні витрати (комунальні послуги, охорона тощо); гонорари за професійні послуги (юридичні, аудиторські, медичні тощо); витрати на зв'язок (поштові, телефонні, факс тощо); сплата податків та інших обов'язкових платежів, крім податку на прибуток та інші витрати, спрямовані на обслуговування та управління банком.

Податок на прибуток - операційні витрати банку, пов'язані із сплатою податку відповідно до чинного законодавства України та з урахуванням вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку щодо визнання відстрочених податкових зобов'язань та податкових активів.

Непередбачені доходи (витрати) виникають у результаті надзвичайних подій, мають одноразовий характер, не повторюються по суті та визнаються за фактом події. До них належать утрати від стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій тощо; суми страхового відшкодування та покриття втрат від надзвичайних ситуацій.

Визнані банком доходи і витрати групуються за їх характером за відповідними статтями у фінансовій звітності «Звіт про фінансові результати».

Витрати банку — це загальна сума грошових коштів, що витрачаються банком у процесі здійснення діяльності щодо залучення коштів та інших видів діяльності. Як і доходи, витрати комерційного банку можна поділити на дві основні групи — процентні та непроцентні[12,18].

Основні складові процентних витрат банку:

1. Витрати за коштами до запитання:
 - від НБУ (Національного банку України) та інших комерційних банків.
 - від клієнтів — підприємств, організацій, населення.
2. Витрати за строковими депозитами — кошти, розміщені клієнтами на визначений строк.
3. Витрати за борговими зобов'язаннями, які банк сам емітує (наприклад, облігації).
4. Процентні витрати за позабалансовими операціями, які мають умовний характер, але можуть мати вплив на прибутковість.
5. Інші процентні витрати, що не підпадають під вищевказані категорії.

Особливості:

- процентні витрати можуть бути як в гривнях, так і в іноземній валюті.

- вони є компенсацією за користування залученими коштами та мають суттєвий вплив на чистий процентний дохід банку.

Цей аналіз є важливою складовою фінансового менеджменту банку, оскільки ефективне управління процентними витратами впливає на загальну рентабельність установи.

Класифікація непроцентних витрат банку:

1. Операційні витрати:
 - Комісійні витрати по послугах та кореспондентських відносинах.
 - Витрати за операціями з цінними паперами.
 - Витрати за операціями на валютному ринку.
2. Витрати на забезпечення функціонування банку:
 - Утримання апарату управління.
 - Господарські витрати (обслуговування приміщень, комунальні послуги, тощо).
3. Інші витрати:
 - Штрафи, пені, неустойки.
 - Відсотки та комісійні минулих років.

Непроцентні витрати — це, по суті, витрати, пов'язані з діяльністю банку як організації, а не з його фінансовими зобов'язаннями перед вкладниками. Вони мають важливе значення при аналізі операційної ефективності банку та є об'єктом постійного моніторингу з метою скорочення непродуктивних витрат.

Комісійні витрати комерційного банку — це комісійні, сплачені іншим банківським установам за розрахунково-касове та кредитне обслуговування, фінансовим посередникам за посередництво в проведенні операцій з цінними паперами та на валютному ринку, а також комісійні, сплачені за позабалансовими операціями[12,18].

Найвагоміша складова непроцентних витрат - небанківські операційні витрати — витрати, пов'язані з внутрішньою діяльністю банку, які не

пов'язані безпосередньо з фінансовими операціями, але є необхідними для забезпечення функціонування установи.

До небанківських операційних витрат належать:

1. Витрати на персонал:
 - Заробітна плата працівників.
 - Нарахування на зарплату (ЄСВ, пенсійні внески тощо).
 - Податки (ПДВ, податок на землю, нерухомість тощо).
2. Витрати на утримання активів:
 - Оренда та утримання основних засобів.
 - Знос основних засобів та нематеріальних активів.
 - Ліцензійні збори.
3. Інші експлуатаційні та господарські витрати:
 - Витрати на охорону.
 - Телекомунікації (зв'язок, інтернет).
 - Аудиторські послуги.
 - Рекламна діяльність.
 - Витрати на відрядження.
 - Маркетингові дослідження.
 - Штрафи, пені, компенсації іншим суб'єктам ринку.

Як висновок: Ці витрати суттєво впливають на рівень операційної рентабельності банку, тому їх оптимізація є важливим елементом внутрішнього фінансового менеджменту.

Процентні та комісійні витрати банку залежать переважно від ринкової кон'юнктури та конкурентної позиції банку.

На операційні витрати банку суттєвий вплив має внутрішнє середовище банку — якість фінансового менеджменту та якість управління матеріальними і трудовими ресурсами банку.

Тому при аналізі витрат банку та управління ними основні резерви економії потрібно шукати в непроцентних витратах банку, а саме у витратах на організацію та функціонування банківської установи.

Також витрати банку поділяються за формою на відносно постійні (безпроцентні), змінні та інші витрати.

Змінні витрати — це витрати, розмір яких безпосередньо залежить від обсягу залучених ресурсів та активності банку на фінансовому ринку.

До змінних витрат відносяться:

- відсотки, сплачені клієнтам за вкладами до запитання та терміновими депозитами;
- відсотки за депозитами інших банків;
- витрати на залучення кредитних ресурсів від інших банків;
- витрати за цінними паперами власної емісії.

Змінні витрати змінюються залежно від кон'юнктури ринку та політики банку щодо залучення ресурсів.

Відносно постійні витрати включають частину банківських операційних витрат і усі витрати на утримання апарата керування .

Інші витрати — це витрати, які не належать безпосередньо до процентних чи операційних (непроцентних), але впливають на фінансовий результат банку.

До інших витрат відносяться:

- створення резервів (під можливі втрати за кредитними операціями та інші ризики);
- сплата податків (крім тих, що вже включено в операційні витрати — наприклад, ПДВ, податок на майно тощо);
- збитки від спекулятивних операцій на:
 - ринку цінних паперів,
 - валютному ринку;
- збитки від продажу майна банку (наприклад, реалізація активів нижче балансової вартості);
- інші непередбачувані чи разові витрати.

Ці витрати мають нестабільний характер і залежать як від зовнішніх економічних умов, так і від внутрішньої політики банку щодо управління ризиками та активами.

Постійними є:

- заробітна плата;
- придбання або виготовлення бланків, придбання канцелярських товарів;
- утримання приміщень, охорони, протипожежної сигналізації

Змінними витратами є:

1. виплата відсотків по вкладах, депозитах, міжбанківському кредиту;
2. плата за послуги регіональної розрахункової палати і регіонального розрахунково-касового центру;
3. витрати на рекламу;
4. витрати на відрядження;
5. поштово-телеграфні витрати тощо. [12,18].

Зведемо всю інформацію щодо витрат банку в табл.1.1.

Ця таблиця допомагає структурувати всі витрати банку для подальшого аналізу та ефективного управління.

Основні напрями поточного управління витратами банку

1. Оптимізація поточних витрат: Орієнтація на доцільні витрати, що мають економічне обґрунтування (окупність, ефективність, стратегічна важливість).

Мета — підтримувати якісну діяльність банку без зайвих витрат.

2. Мінімізація витрат

Витрати класифікуються на:

- Об'єктивно необхідні — витрати, без яких банк не може функціонувати (зарплати, податки, оренда тощо).
- Ті, що підлягають раціональній мінімізації — витрати, які можна зменшити без шкоди для результативності (наприклад, витрати на рекламу, відрядження).

- Витрати за залишковим принципом — фінансуються в останню чергу (наприклад, іміджеві проєкти, несуттєві оновлення інфраструктури).

Таке управління дозволяє підвищити фінансову стійкість банку, сконцентрувати ресурси на прибуткових напрямках і зменшити непродуктивні витрати.

Таблиця 1.1 – Класифікація витрат банку

Категорія витрат	Складові	Характеристика
Процентні витрати	<ul style="list-style-type: none"> - Відсотки за коштами до запитання - Відсотки за строковими депозитами - Витрати за борговими зобов'язаннями - Відсотки за позабалансовими операціями - Інші процентні витрати 	Основна частина змінних витрат. Залежить від обсягу залучених коштів і ринкових ставок.
Непроцентні витрати	<ul style="list-style-type: none"> - Операційні витрати (комісії, витрати на РКЦ, валютні операції тощо) - Господарські витрати - Витрати на утримання персоналу - Реклама, відрядження, аудит тощо 	Витрати, пов'язані з функціонуванням банку. Найбільш контрольовані керівництвом.
Змінні витрати	<ul style="list-style-type: none"> - Відсотки по депозитах - Оплата міжбанківських кредитів - Комісії іншим банкам - Реклама - Відрядження, поштові витрати 	Змінюються залежно від обсягів діяльності банку та ринкової ситуації.
Відносно постійні	<ul style="list-style-type: none"> - Заробітна плата - Утримання апарату управління - Комунальні, охоронні витрати - Придбання канцелярських товарів 	Стабільні витрати, що не залежать від обсягів операцій банку.
Інші витрати	<ul style="list-style-type: none"> - Резерви під ризику - Податки - Збитки від спекуляцій - Збитки від продажу майна - Штрафи, пені 	Як правило, мають неперіодичний характер. Виникають у результаті ризиків або непередбачуваних подій.

Отже, управління витратами банку - це процес цілеспрямованого формування витрат за видами, місцями виникнення та носіями із постійним контролем рівня витрат.

Головна мета:

Мінімізація непродуктивних витрат — тих, які не приносять прибутку або не сприяють його зростанню.

Кінцевий результат:

Формування внутрішнього резерву коштів, який може бути використаний для розвитку банку (інвестиції, технології, розширення послуг тощо).

1.3. Методологія формування прибутковості банку

Одна з основних цілей комерційних банків - це одержання прибутку, що є джерелом виплати дивідендів акціонерам (пайовикам), створення фондів банку, базою підвищення добробуту працівників банку і т.д.

Банківський прибуток формується у результаті здійснення кредитних, розрахункових, грошових операцій та інших видів діяльності банків. Він є джерелом виплати дивідендів акціонерам, створення фондів банку, базою підвищення добробуту банківських працівників.

Відповідно до методики обліку за джерелами формування прибутку банку виділяють прибуток:

- від операційної діяльності банку – прибуток від основної діяльності банку, що дає дохід, а також інших видів діяльності, що не є інвестиційними або фінансовими;
- від інвестиційної діяльності банку – прибуток, що формується в результаті придбання і продажу довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не еквівалентні грошовим коштам;
- від фінансової діяльності – прибуток від розміщення власних, запозичених і залучених ресурсів у активні операції для подальшого збільшення капіталу.

Прибуток банку представляє собою різницю між його валовим доходом і витратами.

Прибуток і рентабельність — основа фінансової стійкості банку.
[34]. Прибуток забезпечує:

- формування резервів і фондів для покриття ризиків;
- розвиток матеріальної бази банку;
- стимулювання персоналу;
- розширення банківських послуг;
- зменшення витрат і ризиків.

Складність сучасного середовища обумовлюється тим, що:

- банки діють в умовах нестабільності та мінливих факторів.
- доходи зростають повільно, а можливості скорочення витрат обмежені.

Функції управління прибутком банку

1. Планування

Аналіз сильних і слабких сторін банку.

Порівняння прибутку поточних і минулих періодів.

Формування управлінських рішень щодо підвищення прибутковості в майбутньому.

2. Організація

Впровадження аналітичної моделі, яка дозволяє оцінити прибутковість банківської діяльності.

Забезпечення структури та ресурсів для реалізації плану прибутковості.

3. Мотивація

Розробка системи стимулів для персоналу.

Орієнтація на досягнення фінансових цілей банку через ефективне виконання обов'язків.

4. Контроль

Встановлення стандартів прибутковості.

Проведення системного моніторингу за дотриманням плану.

Коригування планів у разі відхилень та оперативне реагування на зміни.

Ці функції формують цілісну систему управління, яка дозволяє банку не лише досягати прибутку, а й забезпечувати фінансову стійкість у довгостроковій перспективі.

Системи планування доходів і витрат у банку

1. Стратегічне планування

Визначає довгострокову політику формування доходів та управління витратами.

Спрямоване на забезпечення фінансової стабільності і конкурентоспроможності банку у перспективі.

2. Поточне планування

Включає складання фінансових планів на рік або інший середньостроковий період.

Охоплює основні напрямки отримання доходів і здійснення витрат.

3. Оперативне планування

Має на меті деталізацію та доведення бюджетів до конкретних підрозділів і виконавців.

Дає змогу швидко реагувати на зміну ситуації і забезпечувати ефективний контроль за витратами та доходами.

Ця трирівнева система дозволяє банку поєднати стратегічне бачення з гнучкістю управління в короткостроковому періоді, що є критично важливим в умовах динамічного фінансового ринку.

Етапу планування прибутку передують аналіз прибутку комерційного банку складається із декількох елементів:

- аналіз доходів комерційного банку: структурний аналіз;
- аналіз видатків банку: структурний аналіз;
- аналіз фінансових коефіцієнтів прибутковості.

Аналіз доходів і витрат банку є одним з найважливіших напрямків аналітичної роботи банку. Його головне завдання — надати об'єктивну оцінку фінансових результатів діяльності банку, виявити тенденції, відхилення та потенційні ризики, а також сформулювати основу для обґрунтованих управлінських рішень. Завдяки цьому аналізу банк може своєчасно реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Основними цілями аналізу є:

- 1.Визначення та фінансове планування головних джерел доходів і відповідних витрат за банківськими операціями;
- 2.Обґрунтування доцільності й перспективності окремих банківських операцій;
- 3.Формування структури доходів і витрат, аналіз ефективності використання фінансових ресурсів.

У процесі планування та аналізу доходів і витрат банку виокремлюють чотири ключові етапи:

1. Фінансове планування джерел доходів та витрат
Аналіз поточних і потенційних джерел доходів, а також витрат, пов'язаних із реалізацією банківських продуктів. Це допомагає банку ефективно розподіляти ресурси між прибутковими і менш ефективними напрямками діяльності.
2. Оцінка та прогнозування кон'юнктури ринку банківських продуктів
Аналіз ринкової ситуації на основі таких факторів, як попит, пропозиція, ціна та рівень конкуренції. Це дозволяє зорієнтуватися на найбільш перспективні сегменти ринку банківських послуг.
3. Розрахунок планової суми доходів
Визначення очікуваних доходів від реалізації банківських послуг, враховуючи цінову політику та заплановані обсяги діяльності у майбутньому періоді.
4. Розробка системи заходів щодо виконання плану доходів
Передбачає формування конкретних дій у таких напрямках:
 - ефективна реалізація цінової політики банку;
 - використання сприятливої ринкової ситуації;
 - підвищення якості обслуговування клієнтів;
 - активізація реклами та інформаційної діяльності;
 - розвиток інфраструктури банку (мережа філій, каналів дистанційного обслуговування).

Отже, аналіз доходів і витрат банку є важливим інструментом підвищення ефективності фінансової діяльності. Він дозволяє не тільки об'єктивно оцінити поточний стан справ, але й спланувати подальші дії для досягнення стратегічних цілей банку. Комплексний підхід до планування, аналізу та управління доходами і витратами забезпечує основу для стабільного прибуткового функціонування банківської установи.

В якості висновку, можна відмітити:

- необхідно вдосконалити систему планування прибутку.
- система планування прибутку має забезпечити оперативну оцінку як зовнішніх, так і внутрішніх впливів.
- це дозволить приймати ефективні управлінські рішення для досягнення цільового прибутку.

Головними факторами оцінки прибутковості банку є [12,18]:

1. Питома вага і рівень доходів та витрат банку відносно власного капіталу.
2. Стабільність доходів та витрат банку за минулі періоди.
3. Динаміка доходів та витрат банку за аналізований період (велика тривалість періоду дозволяє точніше визначити тенденції розвитку банку), аналіз виконання фінансових планів.
4. Структурний аналіз доходів та витрат банку, співвідношення процентних і непроцентних доходів та витрат.
5. Чистий процентний дохід, чистий непроцентний дохід, рівень, динаміка, структура джерел доходів, аналіз впливу на рівень загального доходу банку.
6. Чиста процентна маржа, чиста непроцентна маржа, рівень, достатність, тенденції розвитку, тимчасові коливання за період, що аналізується.
7. Частка доходів та витрат, що носять випадковий характер (наприклад, штрафи та пені) у сукупних доходах та витратах банку.

Хоча прибуток є одним із ключових показників результативності діяльності банку, сам по собі він не завжди надає повну та об'єктивну інформацію про рівень ефективності використання ресурсів або про здатність банку отримувати дохід з вкладених коштів. Для цього більш інформативними є відносні показники прибутковості (рентабельності), які дають змогу оцінити ефективність банку з погляду прибутку, отриманого на кожен гривню вкладених коштів.

Найважливішими показниками прибутковості діяльності комерційного банку є:

Норма прибутку на капітал (ROE) характеризується величиною чистого прибутку, що припадає на кожен гривню капіталу, використаного у відповідному періоді:

$$ROE = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}} \times 100\% \quad (1.1)$$

де ЧП – чистий прибуток банку,

ВК – власний капітал.

Значення коефіцієнта ROE показує скільки чистого прибутку припадає на 1 грн. власного капіталу банку.

Наступний коефіцієнт - рентабельність активів (ROA) – застосовується для загальної оцінки ефективності використання активів (майна) комерційного банку.

Цей показник визначає рівень чистого прибутку по відношенню до загальних активів, які сприяли отриманню прибутку:

$$ROA = \frac{\text{ЧП}}{\text{А}} \times 100\% \quad (1.2)$$

де ЧП – чистий прибуток,

А – загальні активи банку.

Коефіцієнт ROA має бути не менше 1 % і показує, скільки чистого

прибутку приносить 1 грн. активів банку.

На рентабельність активів впливає, крім прибутку, ще і розмір активів банку.

Низька рентабельність активів може бути спричинена їх завищеним обсягом та високою питомою вагою «витратних активів», при низькій питомій вазі доходних активів.

Норма прибутку на доходи (рентабельність доходів) показує, яка частка доходу залишається у вигляді чистого прибутку після всіх витрат.

$$R_{\text{дох}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{Дзаг}} \times 100\% \quad (1.3)$$

де ЧП – чистий прибуток,

Дзаг – загальні доходи банку.

Норма прибутку на витрати (рентабельність витрат) характеризує ефективність витрачання коштів, тобто скільки прибутку приносить кожна гривня витрат.

$$R_{\text{витр}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{Взаг}} \times 100\% \quad (1.4)$$

де ЧП – чистий прибуток,

Взаг – загальні витрати банку.

Показники прибутковості дають більш комплексну оцінку ефективності банківської діяльності, ніж абсолютна величина прибутку. Вони дозволяють виявити сильні та слабкі сторони у використанні капіталу, активів та витрат, а також є важливими орієнтирами для внутрішнього управління, планування та зовнішньої оцінки з боку інвесторів і регуляторів.

Наступний показник – чиста процентна маржа (ЧПМ) – дозволяє оцінити здатність банку утворювати чистий процентний доход, використовуючи загальні активи.

До деякої міри, можна вважати, що цей показник характеризує ефективність структури активів банку. Чиста процентна маржа обчислюється як відношення чистого процентного доходу (ДП) до загальних активів банку (А):

$$\text{ЧПМ} = \frac{\text{П1}}{\text{А}} \times 100\% \quad \text{або} \quad \text{ЧПМ} = \frac{(\text{Д1} - \text{В1})}{\text{А}} \times 100\% \quad (1.5)$$

де ЧПД – чистий процентний дохід,

ДП – процентний дохід,

А – загальні активи,

ВП – процентні витрати.

Чиста процентна маржа показує, скільки чистого процентного доходу приносить 1 грн. робочих активів банку.

Чистий спред (ЧС) дозволяє оцінити різницю між рівнем процентних доходів (ДП) і процентних витрат (ВП), віднесених відповідно до залишків виданих позик (Апроцент) і залучених на платній основі депозитів (ПлД):

$$\text{ЧС} = \left(\frac{\text{Д1}}{\text{Апроцент}} \times 100\% \right) - \left(\frac{\text{В1}}{\text{ПлД}} \times 100\% \right) \quad (1.6)$$

Чистий спред – це різниця між середніми процентними ставками за активними і пасивними операціями, що показує чисту дохідність банку.

Слід зазначити, що для акціонерів банку ключовим показником є рентабельність власного капіталу (Return on Equity, ROE), адже саме він демонструє, скільки прибутку приносить кожна гривня, інвестована у банк. З огляду на це, акціонери зазвичай вимагають від керівництва забезпечення певного рівня прибутковості на вкладений капітал. Високий ROE свідчить про ефективне використання власного капіталу і підвищує привабливість банку як об'єкта інвестування.

Таким чином, ефективний механізм управління прибутковістю банку не лише забезпечує досягнення поставлених цілей, але й є основою

стабільного розвитку, фінансової стійкості та конкурентоспроможності банківської установи.

Для зростання суми прибутку банківським установам необхідно:

- розширювати спектр банківських продуктів та асортимент фінансових послуг, орієнтуючись на потреби ринку;
- впроваджувати заходи щодо підвищення результативності управлінських фінансових рішень;
- ефективно використовувати фінансово-економічний потенціал банку;
- мінімізувати ризики при встановленні договірних відносин з клієнтами;
- оптимально розміщувати чистий прибуток з метою досягнення максимальних фінансово-економічних результатів у майбутньому.

Для підвищення прибутковості діяльності банку необхідно:

1. Забезпечити зростання групи активів, що приносять процентний дохід.
2. Оптимізація структури активів з метою підвищення прибутковості банку.

Одним із ключових напрямів підвищення ефективності діяльності банку є збільшення частки дохідних активів у загальній структурі активів.

До дохідних або так званих «працюючих» активів належать кредитний і інвестиційний портфелі, а також депозити й кредити, розміщені в інших банках. Саме ці активи генерують основну частину банківських доходів.

Натомість «непрацюючі» активи не приносять прямого доходу, однак відіграють важливу роль у забезпеченні ліквідності банку.

До них належать залишки на кореспондентських рахунках, готівка в касах, а також деякі інші активи, які не приносять прибутку, але гарантують оперативне виконання банком своїх зобов'язань.

Основна дилема банківського управління полягає в балансуванні між прибутковістю та ліквідністю:

- З одного боку, максимізація прибутку вимагає мінімізації обсягів непрацюючих активів на користь активного кредитування та інвестування.
- З іншого — занадто низький рівень ліквідних активів може призвести до неспроможності банку оперативного виконувати платіжні зобов'язання, що загрожує фінансовій стабільності установи.

Надлишкова ліквідність також є небажаною, оскільки означає, що значна частина коштів «заморожена» в активах, які не приносять прибутку, що погіршує загальну дохідність банківських операцій.

Наукові дослідження вказують на доцільність підтримання частки дохідних активів на рівні 75–85% від загальної суми активів банку. Такий рівень вважається оптимальним з точки зору забезпечення як прибутковості, так і належної ліквідності банку.

3. Змінити загальний рівень процентної ставки по активних операціях банку. Банки намагаються збільшити рівень процентної ставки по активних операціях, тобто намагаються дешевше залучити кошти та їх дорожче розмістити».

З метою отримання більших доходів банк повинен враховувати крім специфічних факторів, що визначають розмір процента по активних операціях (облікова ставка, рівень інфляції, термін позики, її розмір, ризик, характер забезпечення, витрати по оформленню позики та контроль, контроль та інші) також попит на кредитному ринку і ставки конкуруючих банків та інших фінансово-кредитних установ.

4. Змінити структуру портфелю доходних активів, тобто підвищити питому вагу ризикових кредитів в кредитному портфелі банку, наданих під високі проценти.

Ризикові операції можуть принести банку значний дохід, якщо він буде правильно ними управляти.

1.4. Вплив військової агресії на розвиток банківського сектору України

Аналіз сучасного стану банківської системи України виявив проблеми та фактори, що стримують розвиток вітчизняного банківського сектора.

Чинники, які впливають на діяльність банків поділяють на зовнішні:

- грошово-кредитна політика НБУ;
- попит на банківські кредити;
- загальний стан економіки держави;
- рівень бюджетного дефіциту;
- рівень банківської конкуренції;
- рівень доходів населення, здатних споживати банківські послуги;
- політизованість суспільства.

та внутрішні:

- клієнтоорієнтованість;
- організація банківської роботи;
- кредитний потенціал;
- стабільність депозитів;
- ступінь ризику та прибутковість;
- цінова політика;
- професійна підготовленість працівників.

Основна проблема сучасної банківської системи це агресія росії, до низки професійних проблем, які є наслідком воєнного стану в країні , слід віднести зростання недовіри до банків; суперечливість механізму рефінансування українських банків; девальвація національної грошової одиниці; подорожчання кредитних ресурсів в Україні; погіршення якості кредитного портфеля банків; низький рівень ризик менеджменту українських банків.

Динаміка кількості комерційних банків в Україні відображено в табл.1.2.

Таблиця 1.2 - Кількість комерційних банків в Україні [29]

Показники	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Кількість діючих банків	75	74	71	67	63	61
з них з іноземним капіталом	35	33	33	30	27	26
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	23	23	22	19	19

Як бачимо з даних табл.1.2, скорочення кількості банків за останні 2 роки майже припинилось, при цьому кількість банків зі 100% іноземним капіталом стабілізувалась на рівні 19 банків.

Якщо розглянути додаткові довідкові показники по банківській системі України в цілому [29], то можна зафіксувати зниження рентабельності активів і капіталу банків України до 1.01.2023р.

Потім почалось поступове збільшення показників з періодичними коливаннями, але в цілому тенденція зростання показників рентабельності позитивна.

Показники ефективності роботи банківської системи України в цілому відображені в табл.1.3.

Таблиця 1.3 - Показники ефективності роботи банківської системи України в цілому [29]

Показники рентабельності	1.01. 2020	1.01. 2021	1.01. 2022	1.01. 2023	1.01. 2024	1.01. 2025
Рентабельність активів	4.35	2.54	4.09	1.18	3.38	3.35
Рентабельність капіталу	34.18	19.97	35.15	10.91	31.61	29.07

Для визначення ефективності роботи банків необхідно розглянути також доходи банків та їх структуру, витрати банку та їх структуру, прибуток банку, його структуру та методи формування і планування процентного прибутку банку.

З точки зору формування і планування процентного прибутку комерційних банків необхідно розглянути структуру активів українських банків, а саме, питому вагу наданих кредитів, які є основною складовою створення процентного прибутку комерційного банку.

Сумарні активи українських комерційних банків за останні 5 років наведено в табл.1.4.

Таблиця 1.4 - Сумарні активи українських комерційних банків, млн.грн [29]

Показники	1.01.2020	1.01.2021	1.01.2022	1.01.2023	1.01.2024	1.01.2025
1	2	3	4	5	6	7
Активи (усього)	1494460	1822814	2 053 928	2353592	2942806	3422600
Активи в іноземній валюті	491855	585349	583 717	731394	830554	959630
Загальні активи (не скориговані на резерви)	1982628	2209287	2 358 982	2716883	3308621	3774921
Загальні активи (не скориговані) в іноземній валюті	717422	745788	679 420	819336	922778	1054661
готівкові кошти	56878	73348	75 557	75097	79758	111599
банківські метали	369	572	384	156	120	244
Кошти в НБУ	76126	2002	34 973	82485	213489	229448
Коррахунки, що відкриті в інших банках	118221	176041	172 868	315085	347749	355226
Строкові вклади в інших банках та кредити іншим банкам	1995	2037	60096	51010	57439	114919
Цінні папери	538943	791345	829 887	1021520	1466400	-
Надані кредити	1033539	963664	1 065 347	1036129	1024852	1138036
кредити органам державної влади	4724	11545	26973	24809	18349	13077
кредити суб'єктам господарювання	822020	752503	795 513	801327	783864	850581
кредити фізичним особам	206761	199556	242 633	209944	222590	274276
кредити небанківським фінустановам	33	60	228	48	49	102
Резерви за активними операціями банків	492069	375459	278 774	368091	370600	358057

Питома вага наданих кредитів в загальних банківських активах відображена в табл.1.5.

Таблиця 1.5 - Питома вага наданих кредитів в загальних активах,%

Показники	1.01. 2020	1.01. 2021	1.01. 2022	1.01. 2023	1.01. 2024	1.01. 2025
Активи (усього), млн.грн	1494460	1822814	2 053 928	2353592	2942806	3422600
Надані кредити, млн. грн	1033539	963664	1 065 347	1036129	1024852	1138036
Питома вага наданих кредитів	69.16	52.87	51.87	44.02	33.83	33.25

Питома вага наданих кредитів в загальних банківських активах має стабільно негативну тенденцію і за останні 5 років знизилась більше ніж у 2 рази. А це означає, що основна база для створення процентного прибутку банку постійно зменшується. Динаміка структури банківських пасивів українських банків наведена в табл.1.6.

Таблиця 1.6 - Сумарні пасиви українських банків, млн.грн [29]

Показники	1.01.2020	1.01.2021	1.01.2022	1.01.2023	1.01.2024	1.01.2025
Пасиви (усього)	1494460	1822814	2053928	2353592	2942806	3411224
Капітал	200854	210640	255678	218549	296797	405938
статутний капітал	470712	479932	481 535	407021	404751	406955
Зобов'язання банків	1293606	1612174	1798250	2135043	2646009	3005286
Зобов'язання банків в іноземній валюті	568561	647002	613893	798701	867509	969700
кошти суб'єктів господарювання	498156	646491	758 434	889526	1260155	1429464
у т.ч. строкові кошти суб'єктів господарювання	103191	147871	137417	139196	285282	308694
кошти фіз. осіб	552592	682029	727022	933553	1084281	1232863
у т.ч. строкові кошти фіз. осіб	336663	344353	314027	326655	389621	420011
кошти небанківських фінустанов	26885	34704	41410	53188	61741	71289
у т.ч. строкові кошти небанківських фінустанов	17397	17573	17926	22205	30953	38390

Аналіз структури банківських пасивів українських банків показав позитивну тенденцію зростання коштів суб'єктів господарювання (майже у 3 рази), при цьому ще одним позитивним моментом є зростання саме строкових коштів в такій же пропорції. Кошти фізичних осіб зросли майже в 1.5 рази. А загальні пасиви банків збільшились у 2.2 рази (табл.1.6).

Ще більше інформації щодо ефективності роботи банків надає аналіз динаміки доходів та витрат комерційних банків (табл.1.7), їх абсолютної величини та структури (табл.1.8).

Таблиця 1.7 - Доходи і витрати банків України, млн. грн [29]

Показники	2020	2021	2022	2023
ДОХОДИ	250 171	273 863	357 549	446 253
процентні доходи	147 743	168 746	217 053	304 502
комісійні доходи	70 640	93 162	85 622	97 088
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	21 507	-77	43 482	30 263
інші операційні доходи	6 813	7 488	8 126	9 900
інші доходи	2 705	3 175	2 413	2 444
повернення списаних активів	763	1 370	853	2 056
ВИТРАТИ	210 445	196 488	335 628	359 708
процентні витрати	62 895	51 097	65 358	103 049
комісійні витрати	24 132	35 186	35 449	46 945
інші операційні витрати	16 405	18 244	17 875	18 107
загальні адміністративні витрати	69 437	78 293	82 434	92 201
інші витрати	2 728	3 855	5 951	8 543
відрахування в резерви	31 037	3 448	121 204	17 411
податок на прибуток	3 811	6 364	7 356	73 452
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	39 727	77 376	21 921	86 545

Доходи українських банків зросли на 78.40% за останні чотири роки, витрати ж на 71.43%, тобто спостерігається позитивний розрив: випереджальне зростання доходів в порівнянні із зростанням витрат банків.

Якщо ж розглянути структуру доходів українських банків, то можна відмітити значне зростання процентних доходів (на 10%) при одночасному зниженні комісійних доходів (на 4%) за останні чотири роки.

Структура доходів і витрат банків України показана в табл.1.8.

Таблиця 1.8 - Структура доходів і витрат банків України,% [29]

Показники	1.01.2020	1.01.2021	1.01.2022	1.01.2023	1.01.2024
ДОХОДИ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні доходи	62,9	59,1	61,6	60,7	68,2
комісійні доходи	25,5	28,2	34,0	23,9	21,8
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	6,7	8,6	-0,03	12,2	6,8
інші операційні доходи	3,4	2,7	2,7	2,3	2,2
інші доходи	1,2	1,1	1,2	0,7	0,5
повернення списаних активів	0,4	0,3	0,5	0,2	0,5
ВИТРАТИ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні витрати	40,1	29,9	26,0	19,5	28,6
комісійні витрати	9,8	11,5	17,9	10,6	13,1
інші операційні витрати	6,4	7,8	9,3	5,3	5,0
загальні адміністративні витрати	34,1	33,0	39,8	24,6	25,6
інші витрати	1,3	1,3	2,0	1,8	2,4
відрахування в резерви	5,8	14,7	1,8	36,1	4,8
податок на прибуток	2,6	1,8	3,2	2,2	20,4
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	x	x	x		x

Виходячи із даних табл.1.8, можна відмітити позитивне значне скорочення процентних витрат (майже на 30%) і це при одночасному зростанні процентних доходів. В той же час комісійні витрати дещо зросли. Також значно зросли суми податку на прибуток.

Вище сказане дозволяє зробити висновки, що сучасний стан функціонування банківської системи України характеризується наявністю ряду негативних факторів, до яких відносяться: військово-політична

нестабільність, загальноекономічна дестабілізація, зниження довіри населення до банківського сектору та продуктів, що пропонують його суб'єкти;

Для вирішення актуальних проблем банківського сектору та нормалізації його функціонування необхідно застосувати систему заходів, спрямованих на загальноекономічну стабілізацію, повернення довіри до банківського сектору та підвищення ефективності діяльності НБУ у сфері контролю та регулювання банківської системи.

Реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати вплив негативних факторів та створить умови для ефективного розвитку банківської системи України у майбутньому.

Висновки до розділу 1

У ринкових умовах прибуток є джерелом фондів і резервів, що забезпечують розвиток і покриття ризиків. Ефективне планування прибутку дозволяє адекватно реагувати на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища.

Діяльність банку безпосередньо залежить від ефективного управління його доходами та витратами. Це забезпечує не лише фінансову стійкість, а й конкурентоспроможність банку. Система управління фінансами повинна бути комплексною і включати кілька етапів планування, які взаємодіють між собою, створюючи стійку основу для розвитку банку.

Доходи банку включають суми коштів, що надходять у результаті активних операцій та надання банківських послуг. Вони поділяються на:

Процентні доходи: доходи від надання кредитів, інвестицій у цінні папери та інші процентні доходи.

Непроцентні доходи: доходи від комісійних зборів, обміну валют, операцій із цінними паперами тощо.

Витрати банку включають:

Процентні витрати: витрати на залучення коштів, виплату відсотків за депозити та кредити.

Непроцентні витрати: операційні витрати, витрати на утримання персоналу, адміністрування, маркетинг та інші.

Управління витратами є важливим аспектом для банку, оскільки неправильне управління може призвести до зниження прибутковості або навіть до збитків. Витрати банку можна класифікувати на:

Змінні витрати, що залежать від обсягу діяльності банку (відсотки за депозити, кредити тощо).

Постійні витрати, які залишаються стабільними незалежно від обсягу діяльності (зарплати, оренда, комунальні послуги).

Інші витрати, пов'язані зі створенням резервів, податковими зобов'язаннями, штрафами тощо.

Головне завдання банку полягає в мінімізації непродуктивних витрат та ефективному використанні ресурсів для зростання прибутковості.

Управління витратами є процесом, що передбачає:

Оптимізацію поточних витрат, що включає в себе вибір доцільних витрат з точки зору їх окупності.

Мінімізацію витрат, що передбачає скорочення витрат, не пов'язаних з об'єктивною необхідністю, і їх раціоналізацію.

Цей процес дозволяє банку сформувати резерви коштів для розвитку і мінімізувати непродуктивні витрати, тим самим забезпечуючи зростання прибутковості.

Управління доходами та витратами банку є важливою складовою його фінансового успіху. Створення ефективної системи планування та управління дозволяє банку адаптуватися до змінюваного економічного середовища, забезпечувати фінансову стійкість, оптимізувати витрати та максимізувати прибуток. Ефективне управління цими аспектами дає змогу банку не тільки досягати своїх короткострокових цілей, а й підтримувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ І ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Характеристика банку

Акціонерне товариство комерційний банк ПриватБанк спочатку було зареєстрована як комерційний банк у формі товариства з обмеженою відповідальністю та потім реорганізований у закрите акціонерне товариство у 2000 році. У 2009 році банк змінив свою організаційно-правову форму на публічне акціонерне товариство, у якому відповідальність акціонерів обмежена кількістю акцій, що їм належать, відповідно до законодавства України. У червні 2018 року банк змінив організаційно-правову форму з публічного акціонерного товариства на акціонерне товариство. АТ КБ «ПРИВАТБАНК» - найбільший за розмірами активів український банк і лідер роздрібного банківського ринку України, зареєстрований 19 березня 1992 року. [31]

Першим головою правління банку і одним з його співзасновників був Сергій Тігіпко, основними акціонерами банку були його засновники Ігор Коломойський і Геннадій Боголюбов.

18 грудня 2016 року Кабінет міністрів підтримав пропозицію НБУ про перехід 100% акцій банку в державну власність через невиконання акціонерами програми докапіталізації. Станом на 21.12.16 р. капітал Приватбанку становив від'ємне значення, і Фонд гарантування вкладів фізичних осіб продав 100% акцій банку Міністерству фінансів України за 1 гривню.

З 25.09.2019 р. відбулась зміна власника— 100% акцій передано від Міністерства фінансів Кабінету міністрів України.

Акціонери, бенефіціари:

- Кабінет міністрів України (100%).

Станом на 31 грудня 2024 року до складу Групи «ПриватБанк» входить Банк, асоційована Група AS Amber Assets (Латвія) та 6 дочірніх компаній, які зареєстровані та ведуть діяльність в Україні: ТОВ Істейт Гарант (діяльність у сфері торгівлі), ПрАТ Кобос (надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна), ТОВ А-Лекс (діяльність у сфері права), ТОВ Українське бюро кредитних історій (бюро кредитних історій), ТОВ Ел Ті Груп (діяльність у сфері права) та Благодійний Фонд Допомогати просто.

Нагороди, досягнення, рейтинги:

— Приватбанк став переможцем FinAwards 2025 в 3-х номінаціях:

- «Найкращий кредит готівкою»;
- «Найкраща преміальна карта»;
- «Провідні технології та інновації (категорія банки)».

— Срібло FinAwards 2025 банк отримав у 2-х номінаціях:

- «Найкращий банк для юридичних осіб»;
- «Найкращий провайдер з прийому платежів в офлайн» (за застосунок «Термінал»). [31]

А також бронзу FinAwards 2025 в номінації «Найкращий мобільний додаток».

Приватбанк — універсальний банк, який надає повний спектр фінансових послуг, як корпоративним клієнтам, так і фізичним особам.

Для фізичних осіб банк пропонує:

- депозитні програми,
- кредитні програми,
- платіжні картки,
- онлайн-банкінг,
- платежі і перекази,
- страхування,
- індивідуальні сейфи та ін.

Для юридичних осіб банк пропонує:

- депозитні і кредитні продукти,

- розрахунково-касове обслуговування,
- міжбанківські операції,
- операції з цінними паперами,
- документарні операції,
- зарплатні проекти і зарплатні карти,
- послуги еквайрінгу,
- «Касу» — програмний касовий апарат на платіжних POS-терміналах,
- інші операції.

Голова правління — Мікаель Бьоркнерт є досвідченим банкіром з понад 25 річним досвідом у фінансовому та банківському секторі. Він обіймав керівні посади у таких компаніях як Swedbank, Bankgirot, SEB та Nasdaq, зосереджуючись на стратегічному управлінні, розробці цифрових послуг та впровадженні інновацій у банківській справі. [32]

ПриватБанк продовжує впроваджувати інноваційні рішення. Річний прибуток ПриватБанку до оподаткування за результатами 2024 року становить 81 млрд грн, що на 11% більше у порівнянні з 2023 роком. За попередніми розрахунками, 40,9 млрд грн піде в казну держави як податок на прибуток. Чистий прибуток становив 40,1 млрд грн (+6% р/р).

Банк швидко реагує на зміни зовнішнього середовища, особливості попиту клієнтів, а також ініціативи уряду з підтримки населення та бізнесу в Україні. Банк удосконалив чинні та розробив низку нових інноваційних, і вже достатньо популярних серед населення продуктів, таких як: "Конверти", програма лояльності "Привіт", додаток "Термінал", що спрощує та здешевлює торговий еквайринг. Також ПриватБанк одним з перших підтримав державні ініціативи з кредитування альтернативної генерації та доєднався до програми "Національний кешбек", що сприяє попиту на вітчизняні товари.

З початку року ПриватБанк активно кредитував фізичних осіб, мікро-, малий та середній бізнес, розвивав кредитні програми для корпоративних клієнтів та великого бізнесу в усіх регіонах країни. З початку року кредитний

портфель Банку збільшився на 20,7 млрд грн та перевищив 112 млрд грн до кінця року.

Клієнтська довіра до ПриватБанку продовжувала зростати, тож кошти на рахунках клієнтів за рік збільшилися більш ніж на 10%. На кінець 2024 року Банк має понад 18 млн активних клієнтів фізичних осіб та 910 тис. бізнес-клієнтів.

Ефективне управління кредитним ризиком дозволяє контролювати витрати на формування резервів за кредитним портфелем Банку. Операційні витрати за підсумками 2024 року зросли лише на 8% порівняно з 2023 роком, що є нижче річної інфляції. ПриватБанк пишається бути зразковим соціально відповідальним бізнесом. У 2024 році ми перерахували на благодійність 247,22 млн грн, які були спрямовані на допомогу шпиталям та медзакладам, зміцнення обороноздатності країни, соціальні проекти, допомогу працівникам.

У 2024 році ПриватБанк зосередився на реалізації власної Стратегії безбар'єрності: відкрито перші 10 відділень підвищеної доступності. Розроблено власне унікальне рішення і розпочато відеоконсультації українською жестовою мовою у застосунку Приват24 фахівцями Банку без залучення посередника-перекладача

У 2024 році ПриватБанк спрямував на благодійність 247,2 млн грн власних коштів, які були використані на зміцнення обороноздатності країни, гуманітарну підтримку, соціальні проекти та допомогу працівникам Банку. Протягом 2024 року були реалізовані такі благодійні збори й програми: – Власна благодійна Програма "Допомога шпиталям та медзакладам України", в межах якої було успішно реалізовано проєкт "Невідкладний донат" з постачання медичного обладнання для нейрохірургічних відділень. Сума вже наданої допомоги у 2024 році — 44,4 млн грн. (46 млн грн загалом зібрано на програми, з них — 23,5 млн грн надав Банк). Завдяки зібраним коштам було закуплено та доставлено медичне обладнання в 32 медзаклади з 13 регіонів України. Збір триває надалі.

Основними факторами формування фінансового результату Банку у 2024 році є:

– зростання масштабів діяльності Банку як на кредитному ринку, так і надходжень на рахунки клієнтів.

– зростання обсягів трансакційних операцій та рівня безготівкових розрахунків в економіці України в цілому.

– макроекономічні умови, що склалися на банківському ринку України, включаючи тренд облікової ставки НБУ та офіційного валютного курсу. – покращення якості кредитного портфеля, що дає значну економію за витратами на формування резервів.

– утримання під контролем адміністративних та операційних витрат. На результат Банку також суттєво вплинув результат переоцінок. Так, зростання курсу грн до дол. США обумовила збитки від переоцінки валютної позиції, що компенсуються позитивною переоцінкою індексованих ОВДП в портфелі Банку. При цьому, переоцінка індексованих ОВДП є похідною як від зміни курсу грн до дол. США, так і від інфляційних очікувань та зростання внаслідок цього процентних ставок як на ринку України, так і у світі. Отже, результат роботи Банку свідчить про його ефективність, стресостійкість, гнучкість та адаптивність.

Дотримуючись принципів сталого розвитку, банк вживає таких заходів:

- облаштування інженерних мереж банку з урахуванням заходів з енергоощадження (LED-панелі з гарантією 3 роки, обов'язкова термоізоляція мереж, усунення тепло-, холодовитрат та герметизація вентиляційних отворів тощо);
- заміна люмінесцентних ламп на LED-стрічки при виробництві реклами (вивісок, торцевих знаків);
- перехід на використання екологічних мийних засобів для послуг клінінгу;
- відмова від білого паперу на користь екопаперу з переробленої сировини.

Довіра клієнтів до Банку, оперативне реагування на нові виклики зовнішнього середовища та нові потреби клієнтів забезпечили Банку лідерські позиції в загальному результаті банківської системи. При цьому,

державний ПриватБанк є системно важливим Банком, який є основою фінансової системи України.

Основні пріоритети Банку на найближчу перспективу:

- Подальше нарощування якісного кредитного портфелю, в якому, як і раніше, буде переважати роздрібний сегмент;
- Підтримка оптимального та достатнього рівня ресурсної бази при подальшій політиці зниження вартості;
- Трансформація внутрішніх бізнес-процесів, які дозволять підвищити ефективність бізнесу та якість обслуговування клієнтів;
- Подальша оптимізація мережі відділень та банківської інфраструктури;
- Розробка та впровадження якісних та інноваційних продуктів та сервісів [32].

2.2. Аналіз діяльності АТ КБ «Приватбанк»

Ведення депозитних рахунків у поєднанні з можливістю кредитування наділяє банки унікальною властивістю: банкова система володіє здатністю збільшувати грошову масу. Комерційні банки виконують весь комплекс активно-пасивних операцій, беручи участь в банківському кредитуванні і в комерційному кредитуванні. Комерційні банки здійснюють розрахунково-касове обслуговування всіх юридичних осіб. Окрім діяльності по забезпеченню розрахунків і короткострокового кредитування, банки можуть виступати і як ощадні установи, і як інвестиційні посередники на ринку цінних паперів.

Основне завдання управління залученим капіталом банків можна визначити як управління ліквідністю і витратами щодо залучення ресурсів.

Чим надійнішими та стабільнішими є пасиви банку, тим вищими будуть середня ціна ресурсів, а отже, й витрати.

Збільшення питомої ваги поточних пасивів сприяє зниженню витрат, проте знижує ліквідність банку.

Водночас збільшення частки строкових зобов'язань сприяє формуванню стабільного ресурсного потенціалу, що позначається на підвищенні витрат.

Ціноутворення за депозитними зобов'язаннями банку базується на аналізі співвідношення між депозитною ставкою, яка відображає ринкову вартість залучення коштів, і витратами банку з обслуговування кожного виду депозитних рахунків.

Проаналізуємо процес здійснення пасивних операцій банку за даними пасивів його балансів протягом 2021-2024 років.(табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Динаміка зобов'язань АТ КБ «Приватбанк», млн. грн [32, 39]

Показник	2021	2022	2023	2024
Кошти банків	3	-	-	-
Кошти клієнтів	325 303	471 970	555371	621 596
Інші залучені кошти	-	128	2 630	6 199
Поточні податкові зобов'язання банку	159	-	25 791	21 560
Інші фінансові зобов'язання	3 770	2 634	3056	4 104
Забезпечення у т.ч.:	3 651	5 804	5 438	6013
-резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії	373	1 280	1 111	1046
-інше забезпечення	3 278	4 524	4 327	4967
Інші нефінансові зобов'язання	1 795	2 271	2750	2887
Усього зобов'язання	334 681	482 807	595 162	662 317

Як видно з даних табл.2.1, збільшення зобов'язань банку майже в 2 рази здійснилось за рахунок збільшення коштів клієнтів (теж майже в 2 рази), при тому, що всі інші статті знаходились приблизно на одному рівні, окрім коштів банків, які після 2021 року взагалі зникли із статей пасиву балансу банку (рис.2.1).

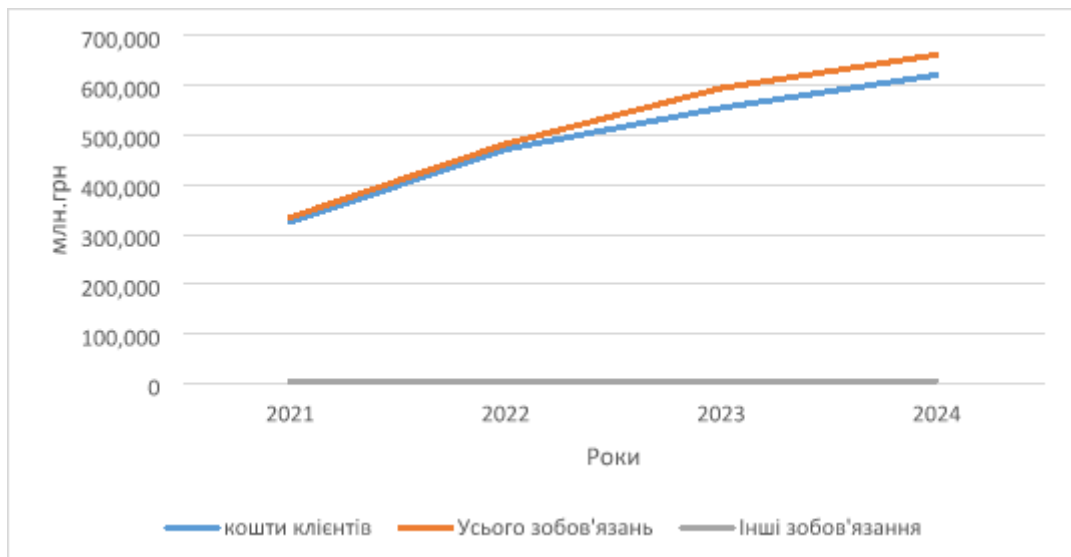

Рис.2.1 – Динаміка структури зобов'язань банку за останні 4 роки, млн. грн

Динаміка і структура коштів клієнтів АТ КБ «Приватбанк» показана в табл.2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка і структура коштів клієнтів банку [32, 39]

Показники	Сума, млн. грн				Питома вага, %			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Фізичні особи:								
-строкові депозити	88128	88584	76075	79 503	27,09	18,77	13,69	12.79
-поточні рахунки/рахунки до запитання	141222	251748	320437	367 097	43,41	53,34	57,68	59.06
Юридичні особи:								
-строкові депозити	12487	14209	12677	14 691	3,84	3,01	2,28	2.36
-поточні рахунки/рахунки до запитання	83224	116822	145493	159 053	25,58	24,75	26,19	25.59
Державні організації								
поточні/розрахункові рахунки	242	607	843	1 252	0,07	0,13	0,15	0.20
Всього коштів клієнтів	325303	471970	555525	621 596	100	100	100	100

Якщо розглянути структуру коштів клієнтів в АТ КБ «Приватбанк», можна відмітити, що найбільшу питому вагу займають поточні

рахунки/рахунки до запитання фізичних осіб- 59.06% та юридичних осіб – 25.59%. Але, щодо поточних рахунків/рахунків до запитання фізичних осіб можна відмітити стабільну позитивну тенденцію їх збільшення, то питома вага

поточних рахунків/рахунків до запитання юридичних осіб тримається на рівні 24.5%-26.5% (табл.2.2).

Динаміка структури капіталу банку надана у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 - Динаміка капіталу банку [32, 39]

Показник	2021	2022	2023	2024
Статутний капітал банку	206060	206060	206060	206060
Емісійний дохід	23	23	23	23
Інші резерви	(4 091)	(15 168)	(1714)	2585
Результат від операцій з акціонером	12174	12174	12174	12174
Резерви та інші фонди банку	9696	11 449	12 959	14 84
Накопичений дефіцит	(157 247)	(156 749)	(144 629)	(136 518)
Разом власний капітал	66 615	57 789	84 846	99 144
Всього зобов'язань	334 681	482 807	595 162	662 317
Всього капітал і зобов'язання	401 296	540 596	680 008	761 461

Отже, протягом досліджуваного періоду статутний капітал банку не змінювався. Повільно, але ж все ж скорочувався накопичений дефіцит(майже на 18% за останні 4 роки). В цілому ж власний капітал банку збільшився в 1.5 рази, а загальна сума пасивів –на 89.8%.

Формування оптимального складу залученого капіталу банку відповідно до його потреб та можливостей фінансового ринку, аналіз середньої вартості ресурсів є основними питаннями банку в процесі управління залученим капіталом.

Вітчизняні банки при встановленні депозитної ставки орієнтуються на рівень облікової ставки НБУ та пропонують клієнтам плаваючу ставку, яка переглядається в разі зміни облікової ставки. Значне підвищення

депозитної ставки за відсутності високоприбуткових напрямів розміщення залучених ресурсів може призвести до появи від'ємного спреду, а отже, збиткової діяльності банку. Тому ефективність використання банківського капіталу безпосередньо залежить від якості його розміщення, тобто від якості активів.

Динаміка активів банку надана в табл.2.4.

Таблиця 2.4 - Динаміка активів банку, тис. грн [32, 39]

Показники	Сума, млн. грн				Структура, %			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Грошові кошти та їх еквіваленти	52835	94191	152282	151 768	13,17	17,42	22,39	19.94
Кредити та аванси банкам	26234	103837	134237	86 589	6,54	19,21	19,74	11.38
Кредити та аванси клієнтам	68218	68084	92019	112 761	17,00	12,59	13,53	14.86
Інвестиції в цінні папери	222277	239752	271847	375 094	55,39	44,35	39,98	49.27
Поточні податкові активи	9978	9079	4	4	2,49	1,68	0,00	0.00
Інвестиційна нерухомість	1989	2155	2340	2005	0,50	0,40	0,34	0.26
Основні засоби	6074	5228	5127	5173	1,51	0,97	0,75	0.69
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	1288	1389	1563	1972	0,32	0,26	0,23	0.26
Відстрочені податкові активи	-	1100	1952	1629	-	0,20	0,29	0.26
Інвестиції в дочірні підприємства	30	30	30	30	0,01	0,01	0,00	0.00
Інші фінансові активи	2644	6498	9493	13 496	0,66	1,20	1,40	1,78
Інші нефінансові активи	9713	9189	9094	9932	2,42	1,70	1,34	1,30
Непоточні активи або група вибуття	7	64	20	1008	0,00	0,01	0,00	0,00
Загальна сума активів	401296	540596	680008	761 461	100	100	100	100

Як видно з таблиці 2.4 готівкові кошти та їх еквіваленти в порівнянні з 2021 роком збільшились майже в 3 рази в абсолютному виразі, але їх питома вага в загальних активах зросла лише на 6%. До того ж за останній рік в порівнянні з минулим роком вона навіть зменшилась.

Кредити та аванси банкам збільшились майже в 3 рази в порівнянні з 2021 роком, але за останній рік відбулось значне їх зменшення.

Кредити надані клієнтам стабільно зростають на протязі досліджувального періоду. І це є дуже позитивна тенденція.

Динаміка і структура активів банку показана на рис.2.2.

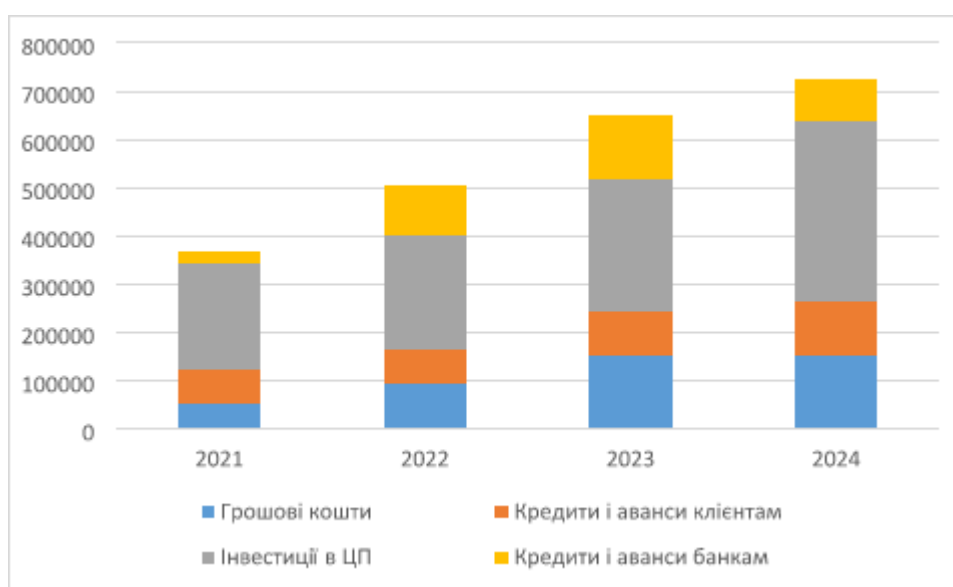

Рис.2.2 – Динаміка і структура активів банку

Від структури і якості кредитного портфелю банку залежать процентні доходи банку, в значній мірі залежить його стабільність і загальні високі фінансові результати роботи. Тому банку необхідно аналізувати якість позик, проводити незалежні експертизи великих кредитних проектів і заходів, виявляти випадки відхилення від законної кредитної політики.

Кредити і аванси банкам наведено в табл. 2.5.

Питома вага кредитів і авансів банку в загальній сумі активів знизилась з 19.74% до 11.38%. (табл.2.4). Як бачимо з табл.2.5, депозитні сертифікати НБУ спочатку різко зросли у 2022 році і продовжили зростання до 2023 року,

знизившись у 2024 році до 78 529 тис. грн. Також у 2024 році з'явилися строкові розміщення коштів в банках в сумі 7 761 тис. грн.

Таблиця 2.5 - Кредити і аванси банкам [32, 39]

Показники	2021	2022	2023	2024
Депозитні сертифікати НБУ	26 212	100 126	133 798	78 529
Строкові розміщення коштів в банках	-	-	-	7 761
Кошти банків за рахунками умовного зберігання (ескроу) у НБУ	-	3 711	439	300
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	31	-	-	-
Мінус: резерв під очікувані кредитні збитки				(1)
Всього кредити та аванси банкам	26 243	103 837	134 237	86 589

Питома вага кредитів та авансів клієнтам є більшою ніж питома вага кредитів і авансів банку в загальній сумі активів і складає 14.86% у 2024 році.

Дані для аналізу структури кредитного портфелю наведено в табл.2.6.

Таблиця 2.6 - Кредити та заборгованість клієнтів [32, 39]

Показники	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5
Кредити та дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом, що управляються як окремий портфель	163 513	167 931	170 042	162 410
Кредити юридичним особам та підприємствам середнього бізнесу	4 091	5 340	6 386	9 112
Кредити юридичним особам, що надані за операціями РЕПО	-	-	1 459	160
Кредити фізичним особам	60989	54411	70767	86675
-кредитні картки	45 314	46 593	54 500	62 703
-споживчі кредити	5 343	3 880	9 764	12 738
-іпотека	9 858	3 912	5 618	8 559
-авто кредити	394	328	885	2 675
-інші кредити	83	26		
Кредити підприємствам мікро та малого бізнесу	2494	4210	25 454	23 606
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	2069	1175	809	1 835

Продовження табл.2.6

1	2	3	4	5
Всього кредитів та авансів клієнтам, загальна сума	242 568	250 496	274 917	283 798
Мінус: резерв під очікувані кредитні збитки/резерв на зменшення корисності кредитів	(174 350)	(182 412)	(182 898)	(171 037)
Всього кредитів та авансів клієнтам	68218	68084	92 019	112 761

За результатами табл.2.6 можна зробити висновок про те, що найбільша частина кредитів припадає на кредити фізичних осіб, хоча їх структура дещо змінюється: лідируючу позицію тримають кредитні картки, а іпотека поступилась другим місцем споживчим кредитам.

Кредити ж юридичним особам та підприємствам середнього бізнесу за останні чотири роки збільшились вдвічі, а кредити підприємствам мікро та малого бізнесу – майже в 10 разів. Але все одно кредити фізичним особам перевищують кредитування юридичних осіб більше ніж у 9 разів.

Наочно структура кредитів банку та її зміна за останні 4 роки показана на рис.2.3-2.4.

Рис.2.3 – Укрупнена структура кредитів клієнтів у 2021 році

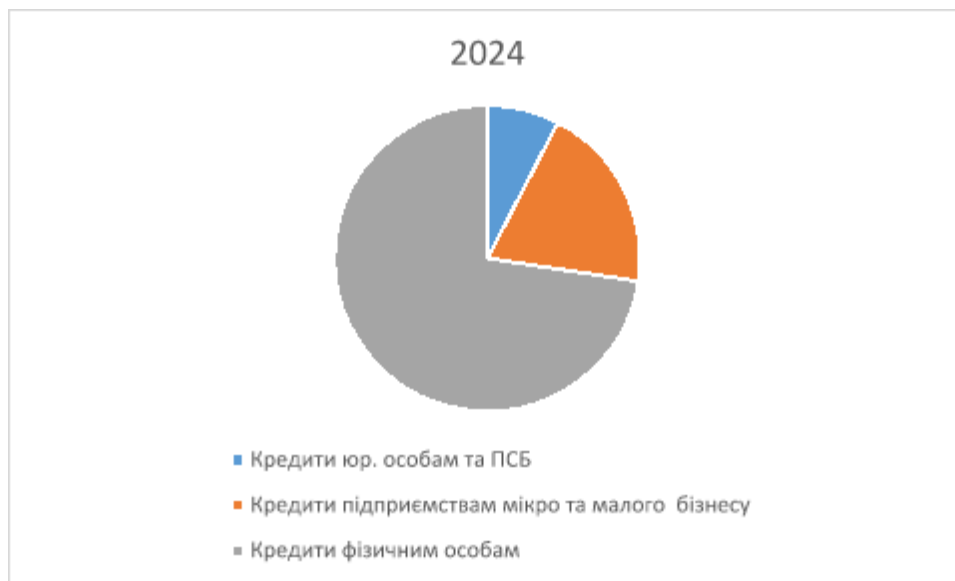

Рис.2.4 – Укрупнена структура кредитів клієнтів у 2024 році

Структура клієнтського кредитного портфелю за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності наведена в табл.2.7.

Таблиця 2.7 - Структура клієнтського кредитного портфелю за галузями економіки[32, 39]

Показники	Сума, млн. грн				Питома вага, %			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Кредити та дебіторська заборгованість за фін. лізингом, що управляються як окремий портфель	163513	167931	170042	162 410	67	67	62	57
Кредити фізичним особам	61 727	55 103	70914	86 737	25	22	26	31
Кредити юр.особам та підприємствам М та СБ:								
Рослинництво	2 988	12 325	12 194	10 542	2	5	5	4
Роздрібна торгівля	2 889	3 578	4077	4 294	2	2	2	2
Оптова торгівля	2 377	2 868	3948	3 869	2	2	2	2
Інфраструктура	1 104	1 206	1856	2 076	1	1	1	1
Інше	7473	7485	11886	13870	1	1	2	3
Всього кредитів та авансів клієнтам	242568	250496	274917	283 798	100	100	100	100

Виходячи з даних табл.2.7, прослідковується та ж тенденція зростання кредитів фізичним особам. Стосовно галузей економіки кредитування здійснюється приблизно на однаковому рівні щороку.

Інвестиційні цінні папери також забезпечують створення процентного доходу банку. Банк визначає категорію оцінки цінних паперів відповідно до бізнес-моделі та SPPI критеріїв:

1) Інвестиційні цінні папери обліковуються за амортизованою собівартістю («АС»), якщо виконуються наведені нижче умови:

(а) актив відповідає бізнес-моделі, метою якої є утримування активів задля збирання контрактних грошових потоків;

(б) контрактні умови фінансового активу передбачають у певні дати надходження грошових потоків, які є лише погашенням основної суми та сплатою відсотків на непогашену основну суму.

2) Інвестиційні цінні папери обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід («СВІСД»), якщо:

(а) актив відповідає бізнес-моделі, мета якої - утримування активів задля збирання контрактних грошових потоків та продажу фінансових активів;

(б) контрактні умови фінансового активу передбачають у певні дати надходження грошових потоків, які є лише погашенням основної суми та сплатою відсотків на непогашену основну суму. Після первісного визнання такі ЦП оцінюються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки в іншому сукупному доході, за винятком збитку від зменшення корисності, прибутків або збитків від переоцінки іноземної валюти та процентних доходів, нарахованих з використанням методу ефективної ставки відсотка, які визнаються безпосередньо у окремому звіті про прибутки чи збитки. Під час продажу прибуток/збиток, раніше відображений в іншому сукупному доході, перекласифіковується у прибутки чи збитки.

3) Інвестиційні цінні папери обліковуються за справедливою вартістю через прибуток чи збиток («СВПЗ»), якщо тільки вони не оцінюються за

амортизованою собівартістю або за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у іншому сукупному доході. Вбудований опціон обліковується разом з основним інструментом. На кожну звітну дату проводиться переоцінка інвестиційних ЦП за справедливою вартістю через прибуток чи збиток, разом з вбудованим опціоном до справедливої вартості.[32] Дані для аналізу інвестиційного портфелю наведено в табл.2.8.

Таблиця 2.8 – Інвестиційні папери банку [32, 39]

Показники	Сума, тис. грн	Договірна ставка, % річних	Строк погашення
Інвестиційні ЦП за СВПЗ: Довгострокові державні боргові ЦП з вбудованим опціоном			
2024 рік	110 699	6	вересень 2028 - січень 2032
2023 рік	100 376	6	вересень 2028 - січень 2032
Інвестиційні цінні папери за СВІСД: 2024 рік	204 240		
Довгострокові державні боргові цінні папери	47 310	8,91 - 30,00	лютий 2025 - грудень 2032
Середньострокові державні боргові цінні папери	112 890	12,95 - 20,79	січень 2025 - травень 2028
Середньострокові валютні державні боргові цінні папери	42 289	3,29 - 4,75	січень 2025 - грудень 2025
Короткострокові державні боргові ЦП	-	-	-
Короткострокові валютні державні боргові ЦП	1 751	3,22 - 3,25	вересень 2025
Інвестиційні цінні папери за СВІСД: 2023 рік	171 471		
Довгострокові державні боргові цінні папери	45 327	8,91 - 30,00	жовтень 2024 - грудень 2032
Середньострокові державні боргові ЦП	56 666	12,45 - 23,00	лютий 2024 - лютий 2027
Середньострокові валютні державні боргові ЦП	1 405	4,73	січень 2025
Короткострокові державні боргові цінні папери	25 635	16,96 - 18,42	травень 2024 - листопад 2024
Короткострокові валютні державні боргові цінні папери	42 438	3,16 - 5,06	лютий 2024 - листопад 2024
Інвестиційні цінні папери за АС: 2024	60 155		
Середньострокові державні боргові цінні папери	62 422	15,17 - 17,23	лютий 2026 - травень 2028
Мінус: резерв під очікувані кредитні збитки	(2 267)		
Інвестиції в цінні папери 2024 сума/питома вага в активах	375 094 / 49,27		
Інвестиції в цінні папери 2023 сума/питома вага в активах	271847 / 39,98		

Структура інвестиційного портфелю Приватбанку у 2024 році наведена на рис. 2.5.

Рис.2.5 – Структура інвестиційного портфелю Приватбанку у 2024 році

Як видно з рис.2.5, найбільшу питому вагу в інвестиційному портфелі банку мають середньострокові державні боргові цінні папери з абсолютною сумою в 112 890 тис. грн і доходністю від 12,95% до 20,79% та довгострокові державні боргові ЦП з вбудованим опціоном з абсолютною сумою в 110 699 тис. грн і доходністю 6%.

Вважаючи, що ця сума перевищує всі надані кредити як банкам, так і фізичним, і юридичним особам разом майже на 32%, це означає, що лєвова частка процентного доходу банку може бути сформована саме за рахунок доходу від інвестиційних цінних паперів.

Економічні нормативи діяльності банків (economic ratios; regulatory ratios for banks) – показники, встановлені Національним банком України з метою регулювання банківської діяльності [11,12]:

1. Нормативи капіталу:

- мінімального розміру регулятивного капіталу – Н1 (500 млн. грн.);

-достатності (адекватності) регулятивного капіталу – Н2 (не менше 10% від суми активів, зважених з урахуванням ризику, розрахованих згідно з вимогами Національного банку України).

2. Нормативи ліквідності:

Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності – характерного для кризових періодів, коли відбувається значний відтік коштів клієнтів.

$$LCR = \frac{ВЛА}{ЧОВ} \times 100\% \quad (2.1)$$

де ВЛА – високоякісні ліквідні активи зменшені на суму обов'язкових резервів, які підлягають зберіганню на коррахунку банку в НБУ в період утримання;

ЧОВ- чистий очікуваний відплив грошових коштів протягом 30 днів.

Мінімальне значення =100%. За останні роки цей показник коливався в межах 216-300%.[33]

3.Нормативи кредитного ризику:

-норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента – Н7 (не більше 25%);

-норматив великих кредитних ризиків – Н8 (не більше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу);

-норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру – Н9 (не більше 5%);

-норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам – Н10 (не більше 30%).

4.Нормативи інвестування:

-норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою – Н11 (не більше 15%);

-норматив загальної суми інвестування – Н12 (не більше 60%).[11,12]

Розподіл активів за групами ризику здійснюється з урахуванням їх балансової вартості та ступеня ризику відповідно до [пункту 1.3](#) глави 1 розділу IV Інструкції № 368 [9]:

I група ризику - 0 відсотків; II група ризику - 10 відсотків; III група ризику - 20 відсотків; IV група ризику - 35 відсотків; V група ризику - 50 відсотків;

VI група ризику - 100 відсотків.

Коефіцієнти ризику активів комерційного банку (у %) поділяють на 5 груп: 0 - кошти на кореспондентському рахунку в НБУ, банкноти та монети в касі; банківські метали;

10 - кредити, надані центральним органам державного управління;

20 - кредити, надані місцевим органам влади, боргові цінні папери централь-них органів державного управління та місцевих органів влади;

50 - кошти до запитання в інших банках, строкові депозити, які розміщені в інших банках;

100 - операції з цінними паперами, кредити, які надані клієнтам банку, пролонгована, прострочена та сумнівна заборгованість, дебітори, основні засоби та товарно-матеріальні цінності тощо.

Нормативи капіталу банку представлені в табл.2.9.

Таблиця 2.9 - Нормативи капіталу банку [32, 39]

Показники	Сума, млн. грн			
	1.01.2021	1.01.2022	1.01.2023	1.01.2024
Всього регуляторний капітал	35257	40843	54523	64 844
Капітал 1 рівня	17644	20437	27276	32 437
Капітал 2 рівня (не може перевищувати 100% від капіталу 1-го рівня)	17644	20437	27276	32 437
Активи зважені з врахуванням ризику	93201	146289	137521	158 068
Коефіцієнт достатності Регулятивного капіталу (H2)	28,09%	18,33%	23,78%	21,75%
Коефіцієнт достатності основного капіталу (H3)	14,06%	9,17%	11,9%	10,88%

Розрахунок нормативів капіталу банку представлений в табл. 2.9, показав, що протягом досліджувального періоду Приватбанк дотримувався правила виконання всіх економічних нормативів діяльності банку.

2.3. Аналіз ефективності роботи банку

Проаналізуємо ефективність роботи банку на основі наступних показників: [18,34].

Рентабельність капіталу або норма прибутку на капітал (R_k) характеризується величиною чистого прибутку, що припадає на кожну гривню капіталу, використаного у відповідному періоді:

$$R_k = \frac{\text{ЧП}}{K} \times 100\% \quad (2.2)$$

де ЧП – чистий прибуток банку

K – власний капітал.

Рентабельність активів (R_a) – застосовується для загальної оцінки ефективності використання активів (майна) комерційного банку.

Цей показник визначає рівень чистого прибутку по відношенню до загальних активів, які сприяли отриманню прибутку:

$$R_a = \frac{\text{ЧП}}{A} \times 100\% \quad (2.3)$$

де ЧП – чистий прибуток

A – загальні активи банку

На рентабельність активів впливає, крім прибутку, ще і розмір активів банку.

Низька рентабельність активів може бути спричинена їх завищеним обсягом та високою питомою вагою «витратних активів», при низькій - питомій вазі доходних активів.

Чиста процентна маржа (ЧПМ) – дозволяє оцінити здатність банку утворювати чистий процентний дохід, використовуючи загальні активи. До деякої міри, можна вважати, що цей показник характеризує ефективність структури активів банку. Чиста процентна маржа обчислюється як відношення чистого процентного доходу (П1) до загальних активів банку (А):

$$\text{ЧПМ} = \frac{\text{П1}}{\text{А}} \times 100\% \quad \text{або} \quad \text{ЧПМ} = \frac{(\text{Д1}-\text{В1})}{\text{А}} \times 100\% \quad (2.4)$$

де П1 – чистий процентний дохід,

Д1 – процентний дохід,

А – загальні активи,

В1 – процентні витрати.

Чистий спред (ЧС) дозволяє оцінити різницю між рівнем процентних доходів (Д1) і процентних витрат (В1), віднесених відповідно до залишків виданих позик (Апроцент) і залучених на платній основі депозитів (ПД):

$$\text{ЧС} = \left(\frac{\text{Д1}}{\text{Апроцент}} \times 100\% \right) - \left(\frac{\text{В1}}{\text{ПД}} \times 100\% \right) \quad (2.5)$$

Для визначення цих показників розглянемо звіт про прибуток та збиток Приватбанку за останні роки – табл.2.10.

Таблиця 2.10 – Звіт про прибуток та збиток Приватбанку[32, 39]

Показники	Сума, млн. грн			
	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5
Чистий процентний дохід	29317	39918	59622	66 888
Процентні доходи	35853	43 686	66238	77 594
Процентні витрати	(6537)	(3768)	(6616)	(10 706)
Комісійні доходи	35057	32945	41589	46 602
Комісійні витрати	(11839)	(12505)	(17150)	(18 834)
ЧП/збиток від операцій з іноземною валютою	3226	14 655	10 174	5 497

Продовження табл.2.10

1	2	3	4	5
ЧП/збиток від переоцінки іноземної валюти	1017	(7 760)	(1 076)	(3 201)
ЧП/збиток від операцій з борговими фін. інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	32	119	1266	1093
ЧП/збиток від операцій з борговими фін. інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	(7 666)	2 608	4 648	10 298
ЧП/збиток від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	(873)	267	185	41
Витрати на виплати працівникам	(8904)	(10096)	(10552)	(12 484)
Інші адміністративні та операційні витрати	(21569)	(10473)	(10946)	(11 341)
Амортизаційні витрати	(2183)	(1970)	(2175)	(2 731)
Доходи (витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	(164)	(1)	(1)	1
Інші доходи	1286	2815	2173	1619
Всього доходів	72196	79 446	110000	
Всього витрат	(51196)	(38813)	(47440)	
Прибуток (Збиток) до оподаткування	35067	34672	72766	81 004
Витрати на податок на прибуток	(17)	(4474)	(35001)	(40 863)
Прибуток (Збиток)	35050	30198	37765	40 141

За допомогою даних табл.2.10 відобразимо тенденції змін процентних доходів і процентних витрат (рис.2.6).

Ми можемо відмітити, що зростання процентних доходів здійснюється швидше (майже в 2.2 рази за останні чотири роки) ніж зростання процентних витрат (в 1.53 рази за останні 4 роки) і це є дуже

позитивним моментом в роботі банку, тому що все це забезпечує зростання чистого процентного доходу банку.

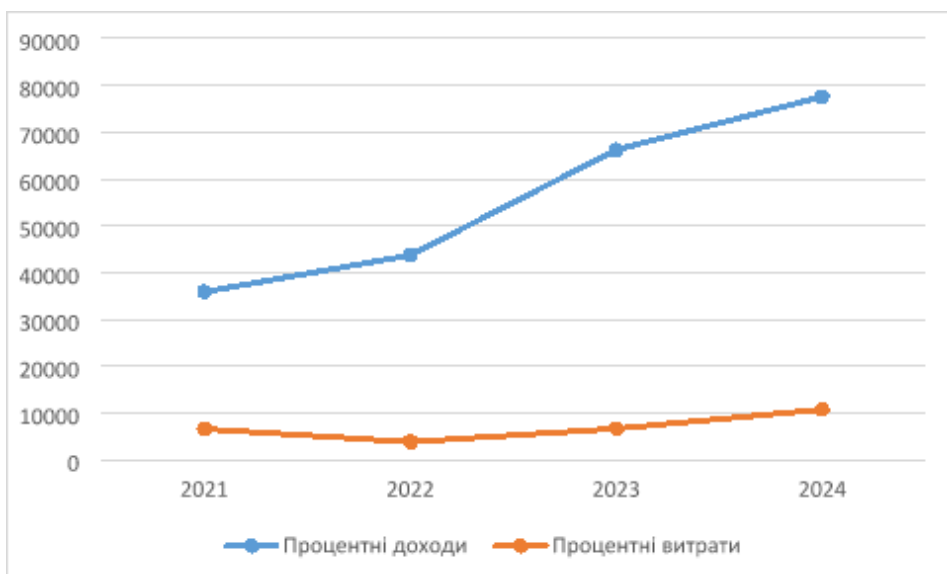

Рис.2.6 – Динаміка зміни процентних доходів і процентних витрат банку

Дещо інша тенденція спостерігається в динаміці змін комісійних доходів і комісійних витрат банку (рис.2.7).

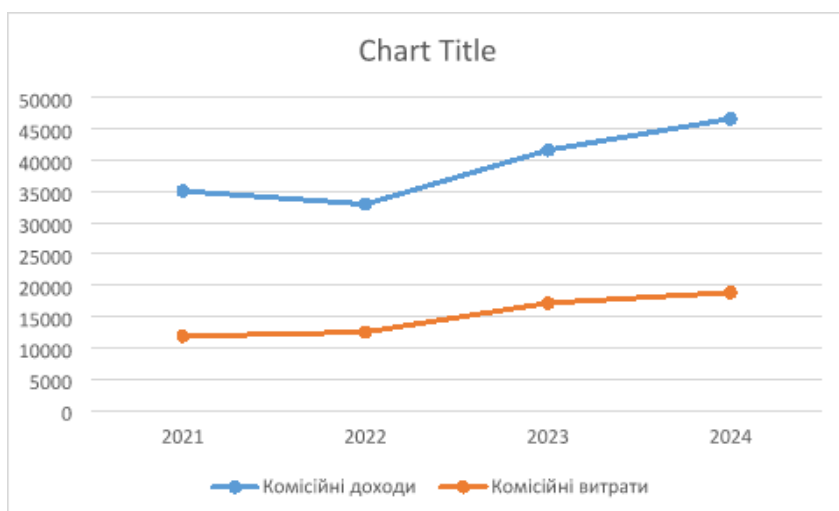

Рис.2.7 – Динаміка зміни комісійних доходів і комісійних витрат банку

Як можна побачити з рис. 2.7, зростання комісійних витрат банку є випереджальним (59%) в порівнянні із зростанням комісійних доходів (33%).

І це, в свою чергу, є негативною тенденцією в роботі Приватбанку. Щодо кінцевого результату роботи банку - чистого прибутку – він зростає на протязі останніх трьох років, не зважаючи на агресію росії, щорічно зростає, але досить нерівномірно. Показники ефективності діяльності банку за період з 2021 року по 2024 рік наведені в табл. 2.11.

Таблиця 2.11- Показники ефективності діяльності банку [32, 39]

Показник	2021	2022	2023	2024
Процентні доходи, тис. грн	35853	43 686	66238	77 594
Процентні витрати, тис. грн	(6537)	(3768)	(6616)	(10 706)
Чистий процентний дохід, тис. грн	29317	39918	59622	66 888
Залишки виданих позик, тис. грн				
Кредити та аванси банкам	26234	103837	134237	86 589
Кредити та аванси клієнтам	68218	68084	92019	112 761
Депозити, залучені на платній основі, тис. грн	325 303	471 970	555371	621 596
Загальні активи, тис. грн	401296	540596	680008	761 461
Комісійний дохід, тис. грн	35057	32945	41589	46 602
Комісійні витрати, тис. грн	(11839)	(12505)	(17150)	(18 834)
Витрати на виплати працівникам	(8904)	(10096)	(10552)	(12 484)
Інші адміністративні та операційні витрати, тис. грн	(21569)	(10473)	(10946)	(11 341)
Амортизаційні витрати, тис. грн	(2183)	(1970)	(2175)	(2 731)
Чистий прибуток, тис. грн	35050	30198	37765	40 141
Разом власний капітал, тис. грн	66 615	57 789	84 846	99 144
Всього зобов'язань, тис. грн	334 681	482 807	595162	662 317
Всього капітал і зобов'язання, тис. грн	401 296	540 596	680008	761 461
Чиста процентна маржа,%	7,31	7,38	8,77	8,78
Чистий спред,%	37,88	24,62	28,48	37,2
Рентабельність активів (ROA),%	8,73	5,59	5,55	5,27
Рентабельність власного капіталу (ROE),%	52,62	52,26	44,51	40,49

Наочно представити результати розрахунків можна на рис.2.8 -2.9.

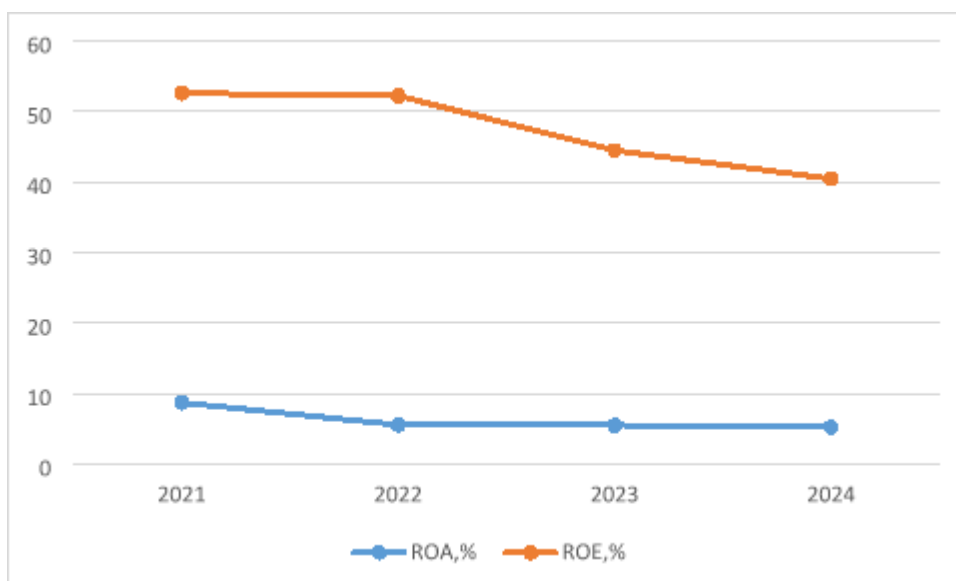

Рис. 2.8 – Динаміка показників рентабельності активів і власного капіталу банку за останні 4 роки

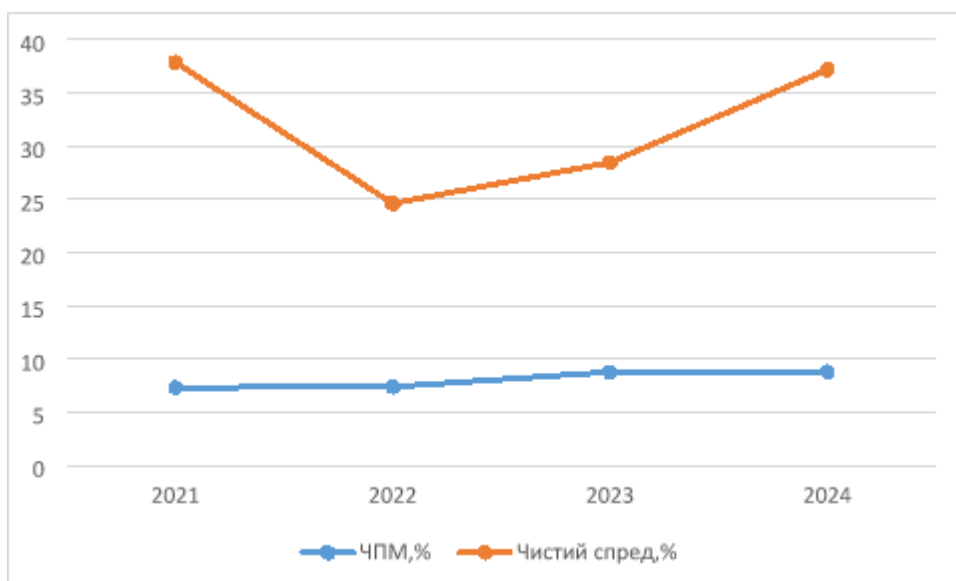

Рис. 2.9 – Динаміка показників чистої процентної маржі і чистого спреда за останні 4 роки

Як можна побачити з даних рис.2.8-2.9, позитивну тенденцію зростання має тільки показник чистої процентної маржі, всі інші мають напрямок невеликого зниження.

Висновки за розділом 2

АТ КБ «ПРИВАТБАНК» - найбільший за розмірами активів український банк і лідер роздрібного банківського ринку України, зареєстрований 19 березня 1992 року.

Ведення депозитних рахунків у поєднанні з можливістю кредитування наділяє банки унікальною властивістю: банкова система володіє здатністю збільшувати грошову масу. Комерційні банки виконують весь комплекс активно-пасивних операцій, беручи участь в банківському кредитуванні і в комерційному кредитуванні. Комерційні банки здійснюють розрахунково-касове обслуговування всіх юридичних осіб. Окрім діяльності по забезпеченню розрахунків і короткострокового кредитування, банки можуть виступати і як ощадні установи, і як інвестиційні посередники на ринку цінних паперів.

Протягом досліджуваного періоду статутний капітал банку не змінювався. Повільно, але ж все ж скорочувався накопичений дефіцит (майже на 18% за останні 4 роки). В цілому ж власний капітал банку збільшився в 1.5 рази, а загальна сума пасивів – на 89.8%.

Ефективність використання банківського капіталу безпосередньо залежить від якості його розміщення, тобто від якості активів.

За результатами дослідження можна зробити висновок про те, що найбільша частина кредитів припадає на кредити фізичних осіб, хоча їх структура дещо змінюється: лідируючу позицію тримають кредитні картки, а іпотека поступилась другим місцем споживчим кредитам.

Кредити ж юридичним особам та підприємствам середнього бізнесу за останні чотири роки збільшились вдвічі, а кредити підприємствам мікро та малого бізнесу – майже в 10 разів. Але все одно кредити фізичним особам перевищують кредитування юридичних осіб більше ніж у 9 разів.

Інвестиційні цінні папери також забезпечують створення процентного доходу банку.

Найбільшу питому вагу в інвестиційному портфелі банку мають середньострокові державні боргові цінні папери з абсолютною сумою в 112 890 тис. грн і доходністю від 12,95% до 20,79% та довгострокові державні боргові ЦП з вбудованим опціоном з абсолютною сумою в 110 699 тис. грн і доходністю 6%.

Вважаючи, що ця сума перевищує всі надані кредити як банкам, так і фізичним, і юридичним особам разом майже на 32%, це означає, що левова частка процентного доходу банку може бути сформована саме за рахунок доходу від інвестиційних цінних паперів.

Ми можемо відмітити, що зростання процентних доходів здійснюється швидше (майже в 2.2 рази за останні чотири роки) ніж зростання процентних витрат (в 1.53 рази за останні 4 роки) і це є дуже позитивним моментом в роботі банку, тому що все це забезпечує зростання чистого процентного доходу банку.

Дещо інша тенденція спостерігається в динаміці змін комісійних доходів і комісійних витрат банку: зростання комісійних витрат банку є випереджальним (59%) в порівнянні із зростанням комісійних доходів (33%). І це, в свою чергу, є негативною тенденцією в роботі Приватбанку.

Щодо кінцевого результату роботи банку - чистого прибутку – він зростає на протязі останніх трьох років, не зважаючи на агресію росії, щорічно зростає, але досить нерівномірно.

Показники ефективності роботи банку (рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, чистий спред) мають тенденцію до зниження.

Лише показник чистої процентної маржі стабільно зростає на протязі досліджувального періоду.

Враховуючи, що мета будь-якого банку – максимізація прибутку, яку можна досягти як шляхом збільшення доходів так і шляхом зменшення витрат, доцільно розглянути можливі шляхи збільшення процентних доходів банку за рахунок оптимізації кредитного та інвестиційного портфелів банку з

одночасним поліпшенням їх якості, а також приділити увагу зменшенню витрат, як процентних так і комісійних, що теж може призвести до покращення фінансових результатів роботи АТ КБ «ПриватБанк».

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ БАНКУ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ПРОЦЕНТНИХ ДОХОДІВ БАНКУ

3.1. Існуючі тенденції розвитку кредитно-інвестиційної діяльності Приватбанку

Ефективність роботи банків залежить від оптимізації кредитно-інвестиційної політики та мінімізації витрат на її здійснення. Заходи щодо вдосконалення кредитної політики сприятимуть зменшенню сумнівних та безнадійних кредитів, визначенню нових перспективних напрямів кредитування. Аналіз структури кредитного портфеля банків України дає змогу вчасно переорієнтуватись чи в бік збільшення кредитування фізичних чи юридичних осіб, чи в бік збільшення інвестиційного портфелю банку. Тобто, кредитна політика банку із часом може трансформуватися залежно від кон'юнктури ринку або зміни стратегічних цілей банку. При цьому необхідно звертати увагу не тільки на зростання процентних доходів банку, а і на неперевищення визначених процентних витрат банку.

Тому для стабільної діяльності банківських установ України необхідно звернути увагу на сучасні тенденції у формуванні та структуруванні кредитних портфелів. Зменшити витрати з обслуговування кредитного портфеля можна через оптимізацію кредитного процесу.

З метою виявлення резервів підвищення ефективності кредитної діяльності банки проводять аналіз кредитного портфеля, який здійснюється у двох напрямках: аналіз структури та динаміки кредитного портфеля (за строками кредитування, валютою кредитів, видами кредитних продуктів, галузями економіки, рівнем процентної ставки, комісійних витрат тощо) та якісний аналіз кредитного портфеля (оцінка ризику та дохідності кредитного портфеля) – табл.3.1.

Таблиця 3.1 - Види кредитів, які пропонує Приватбанк для бізнесу [30]

Вид кредиту	Умови надання кредиту					
	Річна ставка,%	Термін кредиту, міс	Сума кредиту, тис.грн	Комісія,%		Страховка, %
				Що місячна	Одно-разова	
1	2	3	4	5	6	7
Кредити для бізнесу						
1.Онлайн кредит для бізнесу	UIRD 3m + 11% річних	до 36	Від 100 тис. до 1 млн грн		1	без застави
2.Кредит для енерго-незалежності: фінансування обладнання (Початковий внесок від 10% вартості обладнання).	Від 5% за програмою «Доступні кредити 5-7-9%»	до 24	До 1 млн грн	Від 0.5% суми фінансування		без застави
		до 60	Понад 1 млн грн –	Від 0.5% суми фінансування		Із заставою обладнання, що купується Аванс-від 20% від вартості обладнання
3. «Теплі» кредити для ОСББ і ЖБК За умови участі в програмі «Доступні кредити 5-7-9%»* Фінансування утеплення/ модернізацію/ енергонеалежність будинку	Перший рік – 7%. 3 другого року – UIRD 12m***** + 4%, але не більше ніж 25% річних	Від 1 до 5 років	Від 100 тис. до 5 млн грн (без авансу)			Примітка: Без застави Без комісії Без забезпечення
4.Бізнес овердрафт Для здійснення поточних платежів швидко, навіть у разі нестачі коштів на рахунку.	від 18,5 до 20,5% (щоквартальний перегляд цінових параметрів протягом дії договору).	1 рік із можливістю автоматичної пролонгації.	до 40% від середньомісячних надходжень на поточні рахунки клієнта. Максимум до 4 млн грн	0,5% від суми ліміту		Примітка: Базові вимоги до позичальника: наявність земельного банку – від 400га

Продовження табл.3.1

1	2	3	4	5	6	7
5.Кредит на поповнення обігових коштів За умови участі в програмі «Доступні кредити 5-7-9%» Можливість неодноразового використання кредитних коштів у межах встановленого ліміту. Проценти нараховуються тільки на використану суму лінії.	13% річних, окрім: -3% річних (для суб'єктів, які провадять господарську діяльність у зоні високого воєнного ризику); -7% річних (для суб'єктів, які провадять основну діяльність за всіма КВЕД). -7% річних за напрямом «Відбудова зруйнованих внаслідок військової агресії основних засобів, що підтверджується відповідними документами»	до 3 років	До 50 млн грн	0.5% - з твердою заставою 1.0% - без твердої застави		Застава - Рухоме та нерухоме майно
6. Кредит під депозит Швидкий спосіб поповнення обігових коштів без розірвання депозитних договорів під низьку ставку – лише 2,5% річних.	+2,5% до ставки депозиту	Строк депозиту мінус 5 днів	До 95% суми депозиту		0,1% (100 - 10 тис. грн) за оформлення нового кредиту/пролонгацію чинної угоди	Застава - Депозит фіз. або юр. особи
7. «КУБ» під заставу	Від 1% за програмою уряду «Доступні кредити 5-7-9%» або UIRD 3m + 7% річних	До 3 років	Від 100 тис. до 7 млн грн		Комісія від 0,5%	Під заставу транспорту та/або житлової / комерційної нерухомості

Продовження табл.3.1

1	2	3	4	5	6	7
8. Агросезон Фінансування потреб сільськогосподарського циклу з адаптованим графіком погашення та з можливістю участі в держпрограмах.	Процентна ставка лише на залишок. Учасник «5-7-9»	До 18 міс	Від 200 тис.грн		0,5–1,0% залежно від застави	Застава-Сільськогосподарська техніка, транспортні засоби та/або нерухомість
9. Інвестиційні кредити		До 5 років	Від 10 млн євро		0,1 – 0,25% від суми кредиту	Застава-нерухоме та рухоме майно, майнові права, порука
10.Кредитний ліміт «Підприємницький» Додаткові обігові кошти для оперативних розрахунків.	23,5% річних Щомісячний платіж -10% від заборгованості на кінець минулого місяця	До 12 міс	До 250 тис. грн	0,85% від суми максимальної заборгованості за попередній період	Комісія за видачу кредиту відсутня.	Забезпечення – без поруки і застави
11.Держпрограма «Доступні кредити 5-7-9»: що більше робочих місць створюєте, то більшу компенсацію % за кредит отримуєте.		До 5 років	Від 100 тис. до 50 млн грн		1–1,5% від суми кредиту	
12. Програма державних гарантій		До 3 років	Від 100 тис. до 50 млн грн		1% від суми кредиту	
13. Програма Європейського банку реконструкції та розвитку		До 5 років	До 5 млн євро		-	-
14. Програма підтримки експортерів		До 1 року	До 10 млн грн	За управління фінансовим кредитом	Під час видачі кредиту	-

Продовження табл.3.1						
1	2	3	4	5	6	7
15.Кредит на купівлю основних засобів Можливість придбати сільськогосподарську і спецтехніку, комерційний транспорт з авансовим платежем від 10% на умовах партнерських програм/ програм держкомпенсації.	від 5% річних у гривні	До 5 років	Від 100 тис.грн		Дострокове погашення – без комісій 1–1,5% від суми кредиту	Застава – техніка, що купується
Процентна ставка за стандартними умовами без участі в державних програмах	Для клієнтів - із річним вибором до 10 млн євро (в екв.): 7% річних із можливістю зниження до 5% річних за умови створення нових робочих місць(НРМ). - із річним вибором понад 10 млн євро (в екв.): 9% річних із можливістю зниження до 7% річних за умови створення НРМ. - із Зони високого воєнного ризику*: 1% річних в перші два роки кредитування та 5% річних з третього року кредитування.	До 5 років	Від 240 тис. грн до еквівалент 15 млн EUR		Від 0.5% суми кредиту	Застава – техніка, що купується

Продовження табл.3.1						
1	2	3	4	5	6	7
Процентна ставка за стандартними умовами без участі в державних програмах	UIRD 3m + 6% - для Клієнтів сегменту мікро бізнесу UIRD 3m + 5% - для Клієнтів сегменту малого бізнесу UIRD 3m + 3% - для Клієнтів сегментів середній та корпоративний бізнес	До 5 років	Від 240 тис. грн до еквівалент 15 млн EUR		Від 0.5% суми кредиту	Застава – техніка, що купується

Пояснення до табл.3.1.

1.Індекс UIRD розраховується на підставі депозитних ставок, що оголошуються банками на терміни 3, 6, 9 і 12 місяців в таких валютах: українська гривня, долари США

Банк встановив ставку за депозитом "UIRD3M". Це означає, що процентна ставка дорівнюватиме середньому значенню ставок за депозитами строком на 3 місяці.

2)Бізнес-овердрафт – це короткостроковий вид фінансування у формі овердрафту на поточний рахунок, що дозволяє задовольнити потреби вашої компанії в обігових коштах, наприклад:

виплатити зарплату співробітникам;

сплатити податки;

оплатити товари, роботи, послуги;

здійснити інші термінові платежі.

Для фізичних осіб Приватбанк пропонує також широкий вибір кредитних продуктів. [30].

1. Кредитні картки.

–картка «Універсальна» - кредит до 200 000 грн, пільговий період -55 днів, обов'язковий щомісячний платіж -5%, процентна ставка поза пільговим періодом -3.5% від заборгованості (мінімум 100 грн.);

–картка «Універсальна Gold» -кредит до 200 000 грн, пріоритетне обслуговування, обов'язковий щомісячний платіж -5%, процентна ставка поза пільговим періодом -3.4% від заборгованості (мінімум 100 грн.).

2. Кредит готівкою.

Умови отримання кредиту:

- сума кредиту –від 20 до 500 тис грн (розраховується індивідуально для кожного клієнта);
- процентная ставка - 1,5% на місяць;
- термін договору – 10 - 60 місяців;
- мінімальна сума першого внеску – 0 грн;
- реальна річна процентна ставка- 36.5%;
- одноразової і щомісячної комісії немає.

3.Іпотечні кредити.

Кредити на житло «єОселя» – термін від 12 міс.до 20 років, розмір початкового внеску 20%,

процентна ставка – 7% річних; з 11 року - 10%. Реальна річна процентна ставка: від 7,3% до 11,1% річних;

одноразова комісія – 1%;

щомісячної комісії немає;

страхування майна - 0.25%.

4.Миттєва розстрочка

- максимальна сума кредиту – 200 000 грн – для власників картки «Універсальна»; та 200 000 грн для власників картки «Універсальна Gold» (розраховується індивідуально для кожного клієнта); 300 000 грн - для власників карток класу VIP.
- процентная ставка (від суми кредиту) - 1,9% на місяць;
- термін договору – від 1 до 24 місяців;

- без застави;
- реальна річна процентна ставка- 52.53% річних.

5. Оплата частинами.

Для здійснення покупок в онлайн магазинах.

- максимальна сума кредиту – від 300 до 300 000 грн (розраховується індивідуально для кожного клієнта);
- процентная ставка (від суми кредиту) - 0,01% на місяць;
- термін договору – від 1 до 24 місяців;
- розмір кредитного ліміту не перевищує: 200 000 грн для карток «Універсальна»; 200 000 грн для карток «Універсальна Gold»; 300 000 грн для карток класу VIP.
- одноразової і щомісячної комісії немає.
- реальна річна процентна ставка- 0.24% річних.

У разі списання платежу з кредитних коштів картки «Універсальна» додатково списується комісія картки – 4%.

6. Кредит на авто

- сума кредиту – від 100 до 500 тис грн (розраховується індивідуально для процентная ставка (від суми кредиту) - 15% річних;
- термін договору – від 12 до 60 місяців;
- одноразова комісія – 2.5%;
- щомісячної комісії немає;
- страхові платежі при оформленні кредиту – 6.99%
- реальна річна процентна ставка: від 36,87% до 48,36%.
- Вид застави - автомобіль, що оформлюється в кредит.

7. Джерела енергії

- сума кредиту – від 100 до 480 тис грн (розраховується індивідуально для процентная ставка (від суми кредиту) ;
- термін договору – від 12 до 60 місяців;
- одноразова комісія – 1.5%;
- щомісячної комісії немає;

- Ставка для клієнта (з урахуванням компенсації за відповідною державною програмою) - 0% річних. Ставка без компенсації - UIRD 3М +7% річних. Реальна річна відсоткова ставка від 23.15%** до 25.72%*.

Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб (англ. Ukrainian Index of Retail Deposit Rates, скор. UIRD) — індикативні ставки, що розраховуються компанією [Thomson Reuters](#) за методикою, розробленою спільно з НБУ. Розрахунок здійснюється на підставі номінальних ставок депозитів фізичних осіб, що декларуються головними представниками українського ринку банківських депозитів — 20 провідними комерційними банками України.

Як показав аналіз кредитної діяльності банку кредитний портфель банку постійно змінюється. Дані щодо кредитного портфелю банку представлені в табл.3.2.

Таблиця 3.2 – Кредитний портфель банку [32, 39]

Показники	2021	2022	2023	2024
Всього кредити та аванси банкам	26 243	103 837	134 237	86 589
Всього кредитів та авансів клієнтам, загальна сума	242 568	250 496	274 917	283 798
Мінус: резерв під очікувані кредитні збитки/резерв на зменшення корисності кредитів	(174 350)	(182 412)	(182 898)	(171 037)
Всього кредитів та авансів клієнтам	68218	68084	92 019	112 761
РАЗОМ кредитний портфель банку	268 811	354 333	409 154	370 387

Питома вага кредитів та авансів банкам, як видно з табл.3.2, зросла з 10.8% у 2021 році до 30.5% у 2024 році. Але процентні доходи створюють для банку не тільки надані кредити фізичним та юридичним особам і кредити банкам, а також банк отримує процентні доходи від роботи з інвестиційними паперами. Тобто для детального аналізу і запропонування заходів щодо збільшення процентного доходу банку окрім кредитного портфелю необхідно більш детально розглянути і інвестиційний портфель банку.

Попередньо розглянемо структуру процентних доходів банку за останні два роки – табл.3.3.

Таблиця 3.3 - Структура процентних доходів банку []

Показники	2023		2024	
	Сума, тис.грн	Питома вага,%	Сума, тис.грн	Питома вага,%
Процентні доходи				
Процентні доходи за ефективною ставкою відсотка				
Кредити та аванси фізичним особам	17 879	27.00	23 543	30.34
Інвестиційні цінні папери за СВІСД	20 245	30.56	26 598	34.28
Кредити та аванси банкам	15 743	23.76	12 570	16.20
Кредити підприємствам мікро та малого бізнесу	4 622	6.98	4 769	6.15
Грошові кошти та їх еквіваленти	2 028	3.06	2 588	3.33
Інвестиційні цінні папери за АС	21	0.03	1 333	1.72
Кредити та аванси юридичним особам та підприємствам середнього бізнесу	1 012	1.53	1 291	1.66
Придбані/створені знецінені кредити	4	0.01	-	-
Інше	60	0.09	201	0.26
Всього процентних доходів за ефективною ставкою відсотка	61 614	93.02	72 893	93.94
Інші процентні доходи				
Інвестиційні цінні папери за СВІЗ	4 440	6.70	4 452	5.74
Фінансовий лізинг	184	0.28	249	0.32
Всього інших процентних доходів	4 624	6.98	4 701	6.06
Всього процентних доходів банку	66 238	100	77 594	100

Як видно з даних табл.3.3, питома вага кредитів та авансів фізичним особам зросла на 3.4% і складає майже третину процентних доходів банку, а саме, 30.34%.

Питома вага кредитів та авансів банкам навпаки зменшилась на 7.56% і складає наразі 16.2% загальної суми процентних доходів.

Питома вага кредитів підприємствам мікро та малого бізнесу незначно зменшилась з 6.98% до 6.15%; а питома вага кредитів та авансів юридичним особам та підприємствам середнього бізнесу незначно збільшилась з 1.53% до 1.66%.

В цілому кредити юридичним особам були на рівні 8.51% у 2023 році і 7.81% у 2024 році, тобто відбулось незначне зменшення питомої ваги процентних доходів від кредитів юридичним особам. Отже, загальна питома вага процентних доходів банку від кредитного клієнтського портфелю складає 38.15%.

Що стосується інвестиційних цінних паперів за СВІСД, то їхня питома вага збільшилась майже на 4 % : з 30.56% у 2023 році до 34.28% у 2024 році.

Щодо інвестиційні цінних паперів за АС, то їхня питома вага збільшилась майже з 0.03% у 2023 році до 1.72% у 2024 році.

Питома вага інвестиційні цінних паперів за СВІПЗ зменшилась з 6.7% у 2023 році до 5.74% у 2024 році.

Отже, загальна питома вага процентних доходів банку від інвестиційного портфелю складає 41.74%, тобто питома вага процентних доходів банку від інвестиційного портфелю перевищує питому вагу процентних доходів банку від кредитів клієнтам.

Співвідношення питомої ваги кредитів і інвестиційних паперів в структурі активів з питомою вагою процентних доходів від кредитного та інвестиційного портфелів банку у загальних процентних доходах банку надано в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 - Співвідношення питомої ваги кредитів і інвестиційних паперів в структурі активів з питомою вагою їх у процентних доходах банку

Показники	Сума, тис.грн	Питома вага, %
Кредитний портфель	370387	54.47
-кредити клієнтам	283 798	41.73
-кредити банкам	86 589	12.74
Мінус: резерв під очікувані кредитні збитки	(171 037)	
Всього кредитів та авансів клієнтам	112 761	16.58
Інвестиційний портфель	375 094	49.27
Мінус: резерв під очікувані кредитні збитки (в т.ч.)	(2 267)	
Загальні активи	680008	100
Процентні доходи	77 594	100
в т.ч.		
-за кредитним портфелем	42173	54.35
-кредити банкам	12 570	16.20
-кредити клієнтам	23 543+4 769+1 291=29593	38.15
-за інвестиційним портфелем	26 598+1 333+4452=32383	41.74
Доходність		
- кредитного портфелю	14.78	
- інвестиційного портфелю	8.6	

Як видно з даних табл.3.4, збитки за кредитним портфелем в десятки разів вище ніж очікувані збитки за інвестиційним портфелем. І, хоча доходність інвестиційного портфелю менша доходності кредитного портфелю, але питома вага процентних доходів від інвестиційного портфелю дуже висока. Крім того, можна відмітити, що зростає кредитування банків. Це може означати, що попит на кредитні ресурси серед клієнтів зараз менший (може через їх завищеної вартість).

Це потрібно враховувати при впровадженні заходів щодо підвищення процентних доходів банку, приймаючи до уваги як кредитний, так і інвестиційний портфелі банку.

3.2. Формування кредитно-інвестиційного портфелю банку

Формування кредитно-інвестиційного портфелю банку показано на рис.3.1.

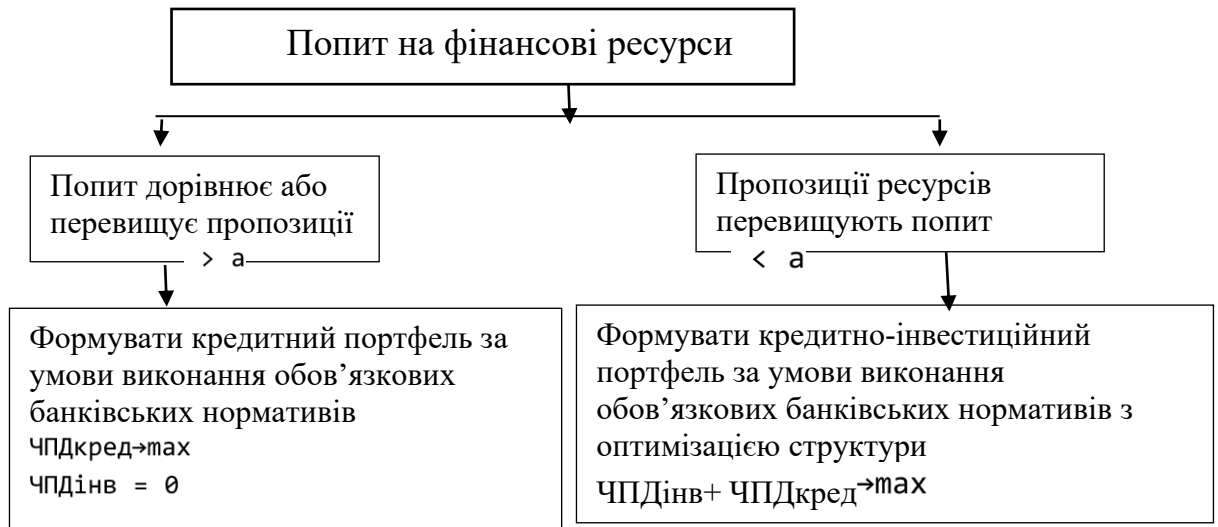

Рис.3.1 – Формування кредитно-інвестиційного портфелю банку

Отже, при перевищенні пропозиції ресурсів над попитом – шукають оптимальний варіант вкладення вільних ресурсів в інвестиційний портфель цінних паперів. При цьому необхідно оптимізувати як структуру кредитів, так і структуру інвестиційних паперів.

На основі даних за 2021-2024 роки та запропонованих заходів щодо вдосконалення кредитної політики, був зроблений прогноз фінансових показників АТ КБ «Приватбанк» на 2025 -2026 рік.

Для розрахунку прогнозних показників АТ КБ «Приватбанк» на 2025 - 2026 роки використовувався Microsoft Excel з двома основними функціями, це: ПРiДСКАЗ. ETS (FORECAST. ETS) – обчислює майбутні спрогнозовані значення на основі історичних даних.

Прогноз процентних доходів банку на 2025 -2026 роки представлено на рис.3.2.

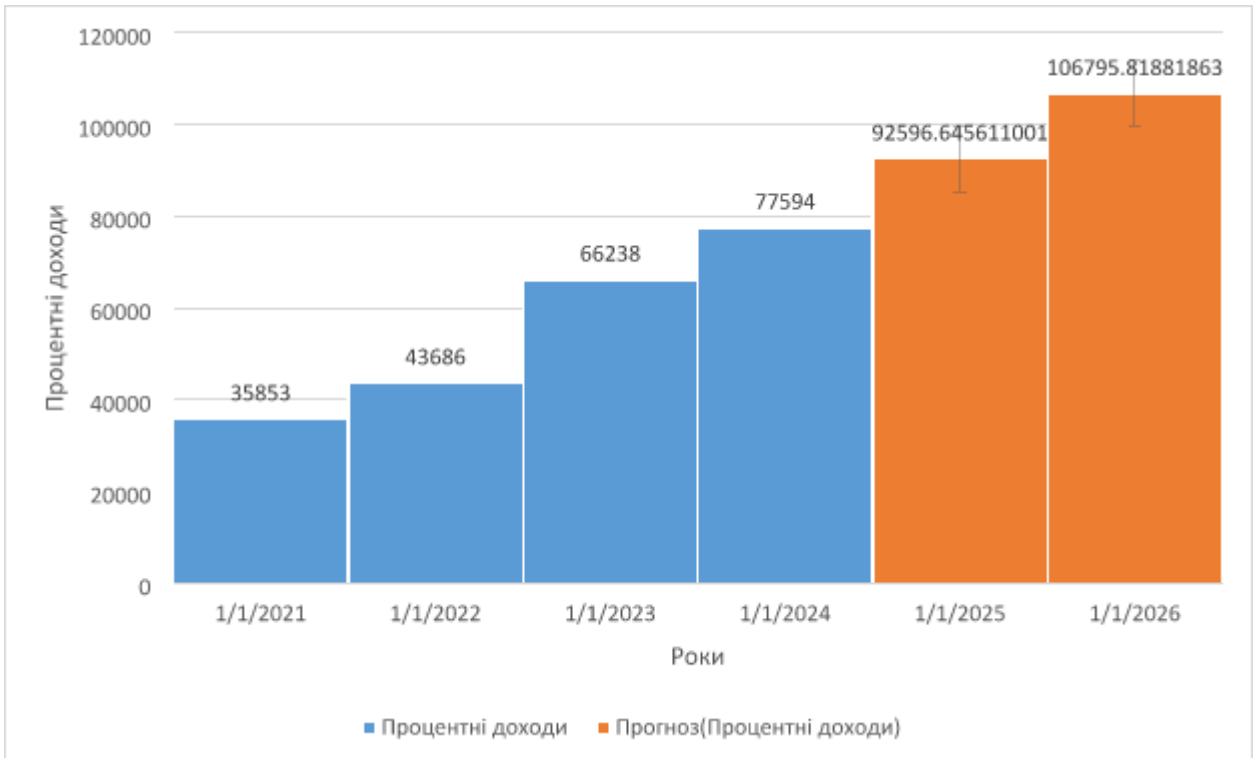

Рис.3.2 - Прогноз процентних доходів банку на 2025 -2026 роки

Прогноз процентних витрат банку на 2025 -2026 роки представлено на рис.3.3.

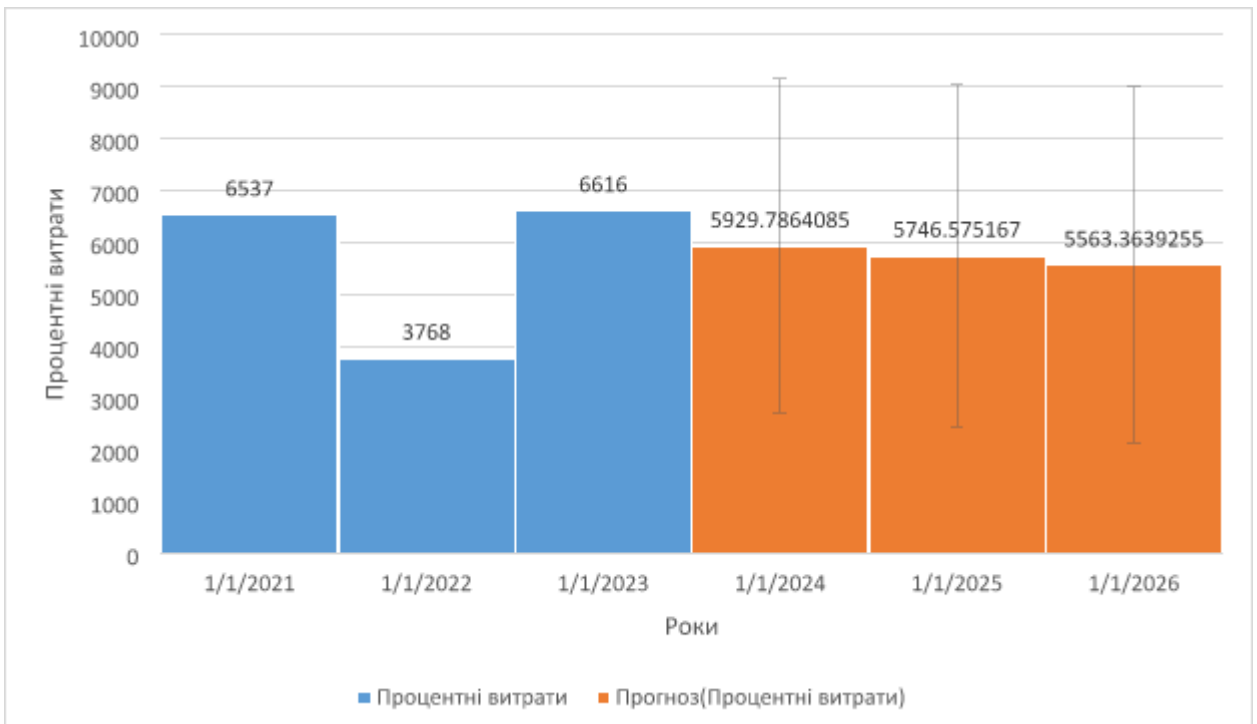

Рис.3.3 - Прогноз процентних витрат банку на 2025 -2026 роки

Прогноз процентних доходів банку на 2025 -2026 роки представлено на рис.3.4.

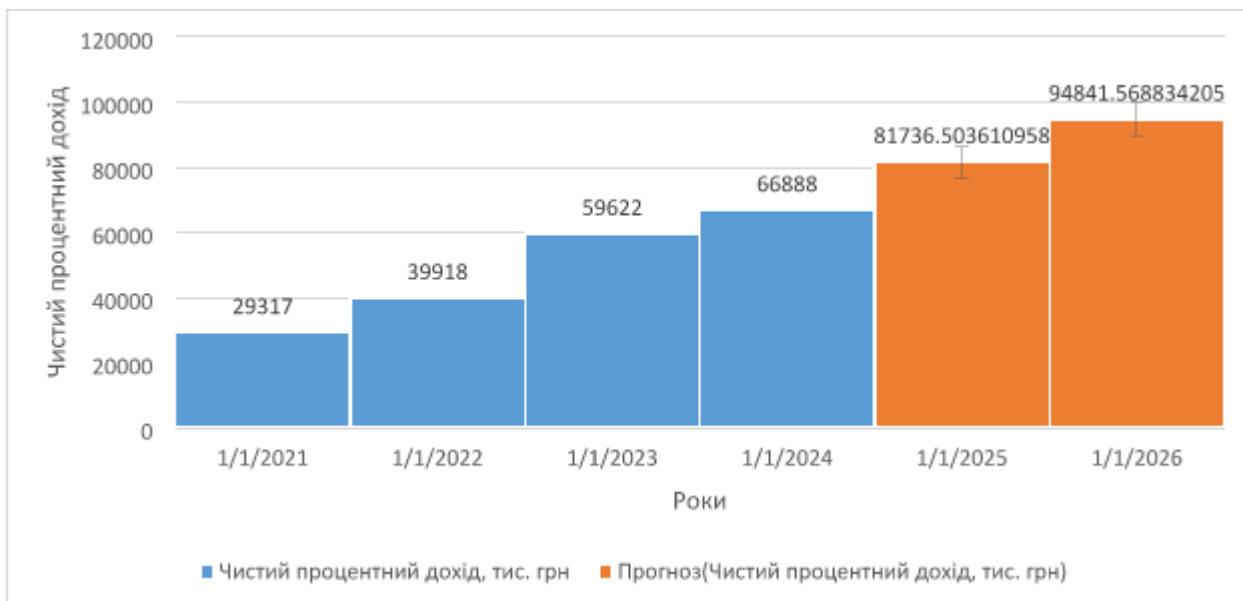

Рис.3.4 - Прогноз чистих процентних доходів банку на 2025 -2026 роки

Для більш конкретного визначення прогнозного значення процентних доходів банку пропонуємо визначити:

- 1 етап - оптимальну структуру кредитного портфелю при існуючій його загальній вартості для підвищення величини процентних доходів.
- 2 етап – оптимальну структуру кредитно-інвестиційного портфелю банку.

3.3. Оптимізація структури кредитно-інвестиційного портфелю комерційного банку

Існуюча структура кредитного портфелю наступна:

- Кредити та дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом, що управляються як окремий портфель 162 410 тис. грн - 57,23%
- Кредити юридичним особам та підприємствам 32 878 тис. грн – 11.58%
- Кредити фізичним особам – кредитні картки 62 703 тис. грн -22.09%
- Кредити фізичним особам – споживчі кредити 12 738 тис. грн -4.49%

Кредити фізичним особам – іпотечні кредити і кредити на придбання автомобіля 11 234 тис. грн -3.96%

Інші -0.65%.

Застосуємо оптимізаційну модель.

Цільовою функцією моделі буде максимізація процентних доходів банку [43]:

$$Z = \sum_{i=1}^n \frac{r_i \times X_i}{100} \rightarrow \max \quad (3.1)$$

При виконанні умов:

-з метою забезпечення достатнього рівня диверсифікації кредитного портфелю частка кожного виду кредиту не повинна бути меншою від певної частки (d%) сукупного кредитного портфеля.

$$X_i \geq d \times \sum_{i=1}^n X_i \quad (3.2)$$

- частка низькоефективних кредитів не повинна бути більшою від h% кредитного портфеля банку:

$$\sum_{j=1}^m X_j \leq h \times \sum_{i=1}^n X_i \quad (3.3)$$

де j – вид низькоефективних кредитів;

m – кількість низькоефективних кредитів.

-сума всіх кредитів не може перевищувати наявні ресурсів банку, тобто суми депозитів.

$$\sum_{i=1}^n X_i \leq \text{Деп} \quad (3.4)$$

де Деп – наявеі ресурси банку.

За допомогою інструменту «Пошук рішення» середовища Microsoft Office Excel знайдемо оптимальну структуру кредитного портфелю банку – при існуючій системі попиту - рис.3.5.

Таким чином, найбільшу питому вагу в оптимальному кредитному портфелі банку займають кредити фізичним особам, а саме, кредити на іпотеку і покупку авто; наступні за питомою вагою – це споживчі кредити і кредити бізнесу.

Процентна ставка	Сума кредиту	Структура Оптимальна	Існуюча	Загальна питома вага
Кредитні картки -0,24	31079,8	x1	0,1	0,2209
Споживчі кредити -0,36	62159,6	x2	0,2	0,0449
Кредити на іпотеку і авто - 0,3738	93239,4	x3	0,3	0,0396
Кредити юридичним особам - 0,05	62159,6	x4	0,2	0,1158
Кредити та ДЗ за ФЛ - 0,1	31079,8	x5	0,1	0,5723
Інші - 0,09	31079,8	x6	0,1	0,0065
	КредПортфель 310798		Депозити 621596	
	ПДкред 53702,64		КредНизькоризикові 124319,2	124319,2
				31079,8
				62159,6
				93239,4

Рис.3.5 - Оптимальна структура кредитного портфелю банку

Хоча на сьогоднішній день на фоні суттєвого збільшення банківських депозитів кредитування економіки продовжує скорочуватись. Цьому сприяє поточна економічна і політична ситуація, воєнна агресія росії.

Якщо розглянути загальну суму депозитів банку, яка дорівнює 621 596 тис. грн і порівняти її із загальною сумою кредитного портфелю банку (283798 тис. грн), то можна відмітити, що загальна ситуація збільшення банківських депозитів при загальному зменшенні кредитування існує і в нашому комерційному банку.

Тому більшу увагу треба приділяти інвестиційній діяльності банку і формувати інвестиційний оптимальний портфель, виходячи із наявних інвестиційних паперів- табл.3.5.

Використовуюючи аналогічну оптимізаційну модель, враховуючи обмеження щодо повного використання фінансових ресурсів банку при недостатньому попиту на кредитні ресурси (тобто депозити – видані кредити = інвестиційний портфель), формуємо оптимальну структуру інвестиційно-кредитного портфелю банку.

Таблиця 3.5 – Структура інвестиційного портфелю Приватбанку

Показники	Сума, тис. грн	Питома вага, %
Інвестиційні ЦП за СВПЗ: Довгострокові державні боргові ЦП з вбудованим опціоном	110 699	29.40
Інвестиційні цінні папери за СВІСД: 2024 рік	204 240	
Довгострокові державні боргові цінні папери	47 310	12.50
Середньострокові державні боргові цінні папери	112 890	30.04
Середньострокові валютні державні боргові цінні папери	42 289	11.14
Короткострокові державні боргові ЦП	-	
Короткострокові валютні державні боргові цінні папери	1 751	0.46
Інвестиційні цінні папери за АС: 2024	60 155	
Середньострокові державні боргові цінні папери	62 422	16.46
Мінус: резерв під очікувані кредитні збитки	(2 267)	
Загальна сума довгострокових ЦП	158 009	41.87
Загальна сума середньострокових ЦП	217601	57.66
Загальна сума короткострокових ЦП	1751	0.47
РАЗОМ	377361	

За допомогою інструменту «Пошук рішення» середовища Microsoft Office Excel знайдемо оптимальну структуру інвестиційного портфелю банку – рис.3.6.

Процентна ставка по ЦП	Інвестиційний портфель	Структура портфелю існуюча	Оптимальна структура портфелю
Довгострокові ЦП -0,06	75 472	0,4187	0,2
Середньострокові ЦП -0,103962	188681	0,5766	0,5
Короткострокові ЦП -0,16	113208,3	0,0047	0,3
ПДінв	42257,32	ІП	
		377 361	75472,2
		377361	113208,3

Пдінв_опт
42257,32

Рис.3.6 - Оптимальна структура інвестиційного портфелю банку

Таким чином, очікуємий прогнозний дохід банку складає:

$$\text{ПД} = \text{ПДкред} + \text{ПДінв} = 53702,64 + 42257,32 = 95\,959.96 \text{ тис. грн}$$

Отже, оптимізація структури кредитного і інвестиційного портфелів дозволяє суттєво підвищити процентний дохід банку при незмінності їх загальної величини.

Визначення даного показника процентного доходу майже співпадає з прогнозними показниками, визначеними за допомогою ПРЕДСКАЗ. ETS (FORECAST. ETS).

В подальших розрахунках будемо використовувати показник прогнозного процентного доходу банку, визначений за допомогою оптимізаційної моделі максимізації процентного доходу комерційного банку.

3.4. Оцінка результатів впровадження запропонованих заходів щодо оптимізації структури кредитно-інвестиційного портфелю банку

Розрахуємо прогнозні показники ефективності діяльності банку (рентабельність активів і власного капіталу, чисту процентну маржу і чистий спред), враховуючи прогнозні дані процентних доходів, процентних витрат, чистого процентного доходу і вважаючи комісійні доходи, комісійні витрати адміністративні витрати комерційного банку на рівні звітності 2024 року.

Розрахунки показників наведено в табл.3.6.

Таблиця 3.6 - Прогнозні показники ефективності діяльності банку

Показник	2024	Прогноз
Процентні доходи, тис. грн	77 594	95960
Процентні витрати, тис. грн	(10 706)	(10 706)
Чистий процентний дохід, тис. грн	66888	85254
Комісійний дохід, тис. грн	46 602	46 602
Комісійні витрати, тис. грн	(18 834)	(18 834)
Витрати на виплати працівникам банку, тис.	(12 484)	(12 484)

грн		
Амортизаційні витрати, тис. грн	(2 731)	(2 731)
Адміністративні та інші витрати, тис. грн	(11 341)	(11 341)
Прибуток до оподаткування, тис. грн	81 004	114 610
Витрати на податок на прибуток, тис. грн	(40 863)	(57305)
Чистий прибуток, тис. грн	40 141	57 305
Разом власний капітал, тис. грн	99 144	99 144
Всього зобов'язань, тис. грн	662 317	662 317
Всього капітал і зобов'язання, тис. грн	761 461	761 461
Чиста процентна маржа,%	8,78	11,20
Чистий спред,%	37,2	46,41
Рентабельність активів (ROA),%	5,27	7,53
Рентабельність власного капіталу (ROE),%	40,49	57,80

Наочно поліпшення фінансових показників роботи банку зображено на рис. 3.7 -3.8.

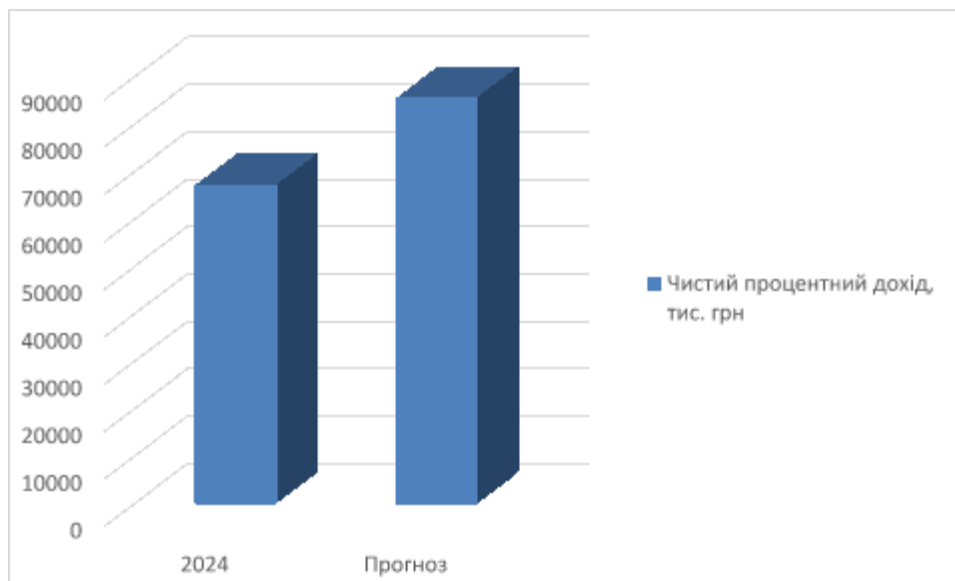

Рис.3.7 – Прогнозні показники чистого процентного доходу банку

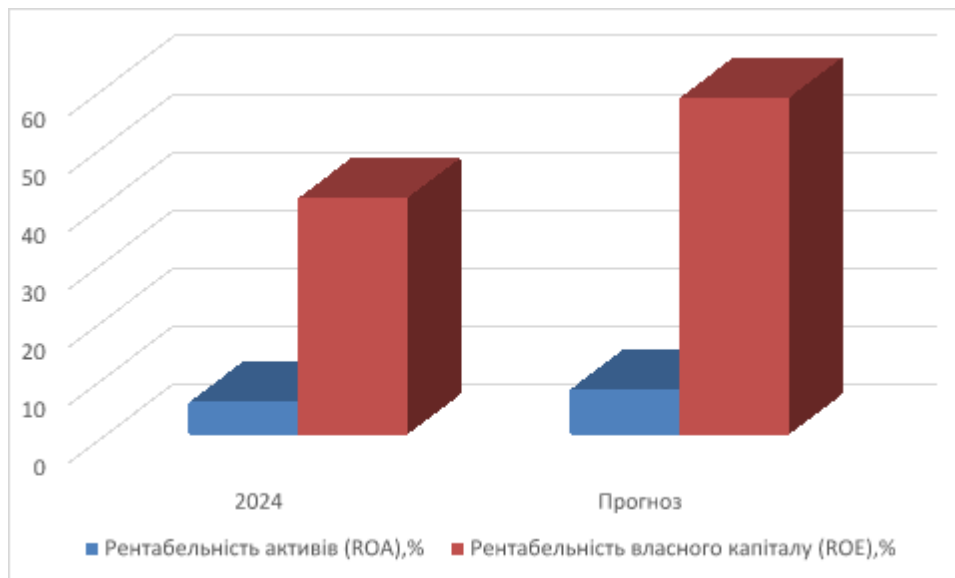

Рис.3.8 – Прогнозні показники рентабельності роботи банку

В результаті впровадження запропонованих заходів всі показники ефективності роботи банку покращились. Ці зміни відбулись за рахунок зростання процентного доходу банку як від кредитного так і від інвестиційного портфелів банку в результаті оптимізації їхньої структури.

Ці зміни свідчать про підвищення рентабельності роботи банку. Загалом позитивна динаміка зміни фінансових коефіцієнтів підтверджує ефективність запропонованих заходів, їх доцільність та вчасність.

Зростання величини прибутку банку позитивно позначилось на показниках рентабельності власного капіталу. Так, рентабельність активів зросла до 7.53%, а рентабельність власного капіталу значно зросли до 57.80%.

Висновки до розділу 3

Ефективність роботи банків залежить від оптимізації кредитно-інвестиційної політики та мінімізації витрат на її здійснення. З метою виявлення резервів підвищення ефективності кредитної діяльності банки проводять аналіз кредитного портфеля, який здійснюється у двох напрямках: аналіз структури та динаміки кредитного портфеля (за строками

кредитування, валютою кредитів, видами кредитних продуктів, галузями економіки, рівнем процентної ставки, комісійних витрат тощо) та якісний аналіз кредитного портфеля (оцінка ризику та дохідності кредитного портфеля).

Як показав аналіз фінансової звітності банку питома вага кредитів та авансів фізичним особам зросла на 3.4% і складає майже третину процентних доходів банку, а саме, 30.34%.

Питома вага кредитів та авансів банкам навпаки зменшилась на 7.56% і складає наразі 16.2% загальної суми процентних доходів.

Питома вага кредитів підприємствам мікро та малого бізнесу незначно зменшилась з 6.98% до 6.15%; а питома вага кредитів та авансів юридичним особам та підприємствам середнього бізнесу незначно збільшилась з 1.53% до 1.66%.

В цілому кредити юридичним особам були на рівні 8.51% у 2023 році і 7.81% у 2024 році, тобто відбулось незначне зменшення питомої ваги процентних доходів від кредитів юридичним особам. Отже, загальна питома вага процентних доходів банку від кредитного клієнтського портфелю складає 38.15%.

Що стосується інвестиційних цінних паперів за СВІСД, то їхня питома вага збільшилась майже на 4 % : з 30.56% у 2023 році до 34.28% у 2024 році.

Щодо інвестиційні цінних паперів за АС, то їхня питома вага збільшилась майже з 0.03% у 2023 році до 1.72% у 2024 році.

Питома вага інвестиційні цінних паперів за СВПЗ зменшилась з 6.7% у 2023 році до 5.74% у 2024 році.

Отже, загальна питома вага процентних доходів банку від інвестиційного портфелю складає 41.74%, тобто питома вага процентних доходів банку від інвестиційного портфелю перевищує питому вагу процентних доходів банку від кредитів клієнтам.

Хоча на сьогоднішній день на фоні суттєвого збільшення банківських депозитів кредитування економіки продовжує скорочуватись. Цьому сприяє поточна економічна і політична ситуація, воєнна агресія росії.

Якщо розглянути загальну суму депозитів банку, яка дорівнює 621 596 тис. грн і порівняти її із загальною сумою кредитного портфелю банку (283798 тис. грн), то можна відмітити, що загальна ситуація збільшення банківських депозитів при загальному зменшенні кредитування існує і в нашому комерційному банку.

Тому більшу увагу треба приділяти інвестиційній діяльності банку і формувати інвестиційний оптимальний портфель, виходячи із наявних інвестиційних паперів. Для стабільної діяльності банківських установ України необхідно звернути увагу на сучасні тенденції у структуруванні кредитних портфелів.

На базі використання оптимізаційної моделі було оптимізовано структуру кредитного і інвестиційного портфелю банків, визначені пріоритетні напрями кредитування та інвестування в цінні папери.

Оптимізація структури кредитного і інвестиційного портфелів банку дозволила суттєво підвищити процентний дохід банку при незмінності їх загальної суми: до 95 960 тис. грн в порівнянні з 77 594 тис. грн у 2024 році.

В результаті впровадження запропонованих заходів всі показники ефективності роботи банку покращились. Ці зміни відбулись за рахунок зростання процентного доходу банку як від кредитного так і від інвестиційного портфелів банку в результаті оптимізації їхньої структури.

Ці зміни свідчать про підвищення рентабельності роботи банку. Загалом позитивна динаміка зміни фінансових коефіцієнтів підтверджує ефективність запропонованих заходів, їх доцільність та вчасність.

Зростання величини прибутку банку позитивно позначилось на показниках рентабельності власного капіталу. Так, рентабельність активів зросла до 7.53%, а рентабельність власного капіталу значно зросли до 57.80%.

ВИСНОВКИ

У ринкових умовах прибуток є джерелом фондів і резервів, що забезпечують розвиток і покриття ризиків. Ефективне планування прибутку дозволяє адекватно реагувати на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища.

Діяльність банку безпосередньо залежить від ефективного управління його доходами (процентними і непроцентними) та витратами (процентними і непроцентними).

Управління доходами та витратами банку є важливою складовою його фінансового успіху. Створення ефективної системи планування та управління дозволяє банку адаптуватися до змінюваного економічного середовища, забезпечувати фінансову стійкість, оптимізувати витрати та максимізувати прибуток. Ефективне управління цими аспектами дає змогу банку не тільки досягати своїх короткострокових цілей, а й підтримувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

АТ КБ «ПРИВАТБАНК» - найбільший за розмірами активів український банк і лідер роздрібного банківського ринку України, зареєстрований 19 березня 1992 року.

Протягом досліджуваного періоду статутний капітал банку не змінювався. Повільно, але ж все ж скорочувався накопичений дефіцит (майже на 18% за останні 4 роки). В цілому ж власний капітал банку збільшився в 1.5 рази, а загальна сума пасивів – на 89.8%.

Ефективність використання банківського капіталу безпосередньо залежить від якості його розміщення, тобто від якості активів.

За результатами дослідження можна зробити висновок про те, що найбільша частина кредитів припадає на кредити фізичних осіб, хоча їх структура дещо змінюється: лідируючу позицію тримають кредитні картки, а іпотека поступилась другим місцем споживчим кредитам.

Кредити ж юридичним особам та підприємствам середнього бізнесу за останні чотири роки збільшились вдвічі, а кредити підприємствам мікро та малого бізнесу – майже в 10 разів. Але все одно кредити фізичним особам перевищують кредитування юридичних осіб більше ніж у 9 разів.

Інвестиційні цінні папери також забезпечують створення процентного доходу банку.

Найбільшу питому вагу в інвестиційному портфелі банку мають середньострокові державні боргові цінні папери з абсолютною сумою в 112 890 тис. грн і доходністю від 12,95% до 20,79% та довгострокові державні боргові ЦП з вбудованим опціоном з абсолютною сумою в 110 699 тис. грн і доходністю 6%.

Вважаючи, що ця сума перевищує всі надані кредити як банкам, так і фізичним, і юридичним особам разом майже на 32%, це означає, що лєвова частка процентного доходу банку може бути сформована саме за рахунок доходу від інвестиційних цінних паперів.

Ми можемо відмітити, що зростання процентних доходів здійснюється швидше (майже в 2.2 рази за останні чотири роки) ніж зростання процентних витрат (в 1.53 рази за останні 4 роки) і це є дуже позитивним моментом в роботі банку, тому що все це забезпечує зростання чистого процентного доходу банку.

Децо інша тенденція спостерігається в динаміці змін комісійних доходів і комісійних витрат банку: зростання комісійних витрат банку є випереджальним (59%) в порівнянні із зростанням комісійних доходів (33%). І це, в свою чергу, є негативною тенденцією в роботі Приватбанку.

Щодо кінцевого результату роботи банку - чистого прибутку – він зростає на протязі останніх трьох років, не зважаючи на агресію росії, щорічно зростає, але досить нерівномірно.

Показники ефективності роботи банку (рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, чистий спред) мають тенденцію до зниження.

Лише показник чистої процентної маржі стабільно зростає на протязі досліджувального періоду.

Враховуючи, що мета будь-якого банку – максимізація прибутку, яку можна досягти як шляхом збільшення доходів так і шляхом зменшення витрат, доцільно розглянути можливі шляхи збільшення процентних доходів банку за рахунок оптимізації кредитного та інвестиційного портфелів банку з одночасним поліпшенням їх якості, а також приділити увагу зменшенню витрат, як процентних так і комісійних, що теж може призвести до покращення фінансових результатів роботи АТ КБ «ПриватБанк».

Хоча на сьогоднішній день на фоні суттєвого збільшення банківських депозитів кредитування економіки продовжує скорочуватись. Цьому сприяє поточна економічна і політична ситуація, воєнна агресія росії.

Якщо розглянути загальну суму депозитів банку, яка дорівнює 621 596 тис. грн і порівняти її із загальною сумою кредитного портфелю банку (283798 тис. грн), то можна відмітити, що загальна ситуація збільшення банківських депозитів при загальному зменшенні кредитування існує і в нашому комерційному банку.

Тому більшу увагу треба приділяти інвестиційній діяльності банку і формувати інвестиційний оптимальний портфель, виходячи із наявних інвестиційних паперів. Для стабільної діяльності банківських установ України необхідно звернути увагу на сучасні тенденції у структуруванні кредитних портфелів.

На базі використання оптимізаційної моделі було оптимізовано структуру кредитного і інвестиційного портфелю банків, визначені пріоритетні напрями кредитування та інвестування в цінні папери.

Оптимізація структури кредитного і інвестиційного портфелів банку дозволила суттєво підвищити процентний дохід банку при незмінності їх загальної суми: до 95 960 тис. грн в порівнянні з 77 594 тис. грн у 2024 році.

В результаті впровадження запропонованих заходів всі показники ефективності роботи банку покращились. Ці зміни відбулись за рахунок

зростання процентного доходу банку як від кредитного так і від інвестиційного портфелів банку в результаті оптимізації їхньої структури.

Ці зміни свідчать про підвищення рентабельності роботи банку. Загалом позитивна динаміка зміни фінансових коефіцієнтів підтверджує ефективність запропонованих заходів, їх доцільність та вчасність.

Зростання величини прибутку банку позитивно позначилось на показниках рентабельності власного капіталу. Так, рентабельність активів зросла до 7.53%, а рентабельність власного капіталу значно зросли до 57.80%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121 – III // Урядовий кур'єр. – 2001. №8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

2. Закон України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року № 1576-XII // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 49, ст.682. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

3. Закон України „Про інвестиційну діяльність”: від 18 вересня 1991р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 47, ст.646. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/1560-12

4. Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679-XIV // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 29, ст.238). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

5. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року № 2664-III // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 1, ст. 1). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

6. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30 жовтня 1996 року № 448/96-ВР // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 51, ст.292). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року № 4452-VI // (Відомості Верховної Ради України (ВВР),

2012, № 50, ст.564). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>

8.Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року № 3480-IV // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 31, ст. 268) . [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

9.Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Інструкція від 28.08.2005 №368. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>

10.Про порядок формування обов'язкових резервів для банків України - Постанова Правління НБУ №244 від 27.08.01р.

11. Антіпова Н. А. Вдосконалення ефективності кредитної політики банку як однієї з передумов конкурентоспроможності економіки [Електронний ресурс] / Н. А. Антіпова. – Режим доступу : http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2010_8/stati/Antipova.pdf.

12.Вовчак О.Д. Кредит і банківська справа: підручник / О.Д. Вовчак. – К.: Знання, 2008. – 564 с.

13. Волкова Н. І., Свірідова К. Д. Аналіз проблем кредитування малого та середнього бізнесу в сучасних економічних умовах. Фінанси, облік, банки. 2017. №1(22). С. 55-62.

14.Грищук Н. В. Особливості сучасного кредитування представників малого та середнього бізнесу. Ефективна економіка. 2022. № 1. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9895>

15. Дроботя Я. А., Дорошенко О. О., Бражник Л. В. Стан управління ризиком ліквідності комерційних банків України. Ефективна економіка. 2022. № 3. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10055>

16. Дрьомова У.В. Проблемні аспекти формування та оцінки потенціалу розвитку банківського довгострокового кредитування./У.В.Дрьомова.- С. 105-109. URL: <biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/.../1/4.%20Dremova.pdf>

17. Карбівничий І. В. Оптимізація фінансового забезпечення механізму кредитної політики банку / І. В. Карбівничий // Економіка, фінанси, право. – 2010. – №3. – С. 17–22.

18. Лаврушина О.І. Банківський менеджмент: підручник. — 2-е вид., перераб. і доп. / О.І. Лаврушина. — М.: КНОРУС, 2011. — 560 с.

19. Луців Б.Л. Інвестиційний банківський портфель./Б.Л.Луців.– К.: Лібра, 2002. – 192 с.

20. Любар О.О. Кредитна політика банків: види та моделі./О.О.Любар// Вісник університету банківської справи Національного банку України.- 2010.- № 3(9).- С. 183-185.

21. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ifrs.org>.

22. Миськів Г.В. Формування та розвиток кредитного ринку України : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2016. 502 с.

23. Національний банк України: Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech202>

24. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні. [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-4>

25. Основні показники діяльності банків/Статистика банків України.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/>.

26. Островська Н.Л. Моніторинг в системі управління кредитною діяльністю банку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2014. 23 с.

27. Партин Г.О., Загородній А.Г. Джерела та інструменти залучення коштів для фінансування малих і середніх підприємств України. Банківська справа. 2020. №1(151). С. 105-117.

28. Партин Г. О., Омелян Х. А. Кредитування діяльності малих і середніх підприємств в Україні: сучасні особливості та шляхи

розвитку. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. – URL:
<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10009>

29. Показники діяльності банків. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/2025-01/>

30. Програму кредитування Приватбанку. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/company/privatbank/credits/>

31. Приватбанк: Відомості, депозити, кредити, інвестиції [Електронний ресурс].-Режим доступу: [<https://minfin.com.ua/ua/company/privatbank/>]

32. Річний звіт Група «Приватбанк» за 2024 рік [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://static.privatbank.ua/files/ConsolidatedFinZvit2024.pdf>

33. Розрахунок коефіцієнта покриття ліквідністю Приватбанку. [Електронний ресурс].-Режим доступу:
https://static.privatbank.ua/files/dod10_20221001.pdf

34. Рисін В. В., Біда А. П. Фінансова стійкість банку: чинники та особливості забезпечення. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. – URL:
<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8731>

35. Скоморович І.Г. Банківські операції: навч. посібник. Львів : В-цтво ПП «Магнолія 2006», 2010. 482 с.

36. Степаненко С. В., Римар О. Г., Гулюк О. І. Методи вдосконалення управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. – URL:
<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8758>

37. Соляник Л.Г. Інституціоналізація кредитного механізму стимулювання інноваційного розвитку України. *Економічний вісник*, 2019. №1. С.116-125. URL: <https://doi.org/10.33271/ev/65.116>

38. Толстошеева А.В. Забезпечення безпеки кредитної діяльності банків: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2015. 22 с.

39. Фінансова звітність Приватбанку.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>.

40. Чих, Н., Урбан, О. Грошово-кредитна політика України: сучасні тенденції та виклики. Економічний форум, 2023, Т. 1, Вип. 1, С. 157–162. – Режим доступу: 10.36910/6775-2308-8559-2023-1-20.

41. Шаповал, Ю. І. Грошово-кредитна політика України у воєнний та повоєнний періоди. Вісник НАН України, 2023, Вип. 7, С. 9–85. – Режим доступу: 10.15407/visn2023.07.079.

42. Штефан Н.М., Соляник Л.Г., Стефаненкова Ю.С. Оптимізація портфелю банківських продуктів в умовах розвитку Fin Tech з використанням економіко-математичних моделей// Економічний Вісник Дніпровської політехніки, Дніпро, НТУ «ДП». -2022, №3. С.72-82.

43.Shtefan.N. Bank's credit and investment portfolio structure optimization Економічний Вісник Дніпровської політехніки, Дніпро, НТУ «ДП». - 2021. №4. С.142-156.

44.Штефан Н. М., Котлярук Р. В. Математичні методи і моделі в управлінні кредитною політикою банку. Ефективна економіка. 2021. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9534>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.11.76.

45. Штефан Н.М., Горячева В.Р. Депозитна політика банків України на прикладі АТ КБ «ПРИВАТБАНК»/ Матеріали міжнародної конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців (Дніпро, 23-24 квітня 2025 року). – Дніпро: НТУ «Дніпровська політехніка», 2025.

46. Markowitz H.M. Portfolio Selection, Journal of Finance 7(1). March, 1952. – P. 77-91.

47. Markowitz H.M. Portfolio Selection: Efficient Diversification of Investment, Wiley, New York, 1959.

48. Markowitz H.M. Mean Variance Analysis in Portfolio Choise and Capital Markets, Basil, Blackwell, 1990.

ДОДАТКИ

Додаток А

назва